

SIGNÁLY A LINEÁRNÍ SYSTEMY

prof. Ing. Jiří Holčík, CSc.

holcik@iba.muni.cz

© Institut biostatistiky a analýz

KDE A KDY SE BUDEME VÍDAT?

KDE A KDY SE BUDEME VÍDAT?

přednášky:

středa 8-10 hod., UKB, A29, 3NP, PC učebna RCX2

cvičení:

**středa 10 – 12 hod., jednou za dva týdny,
UKB, A29, 3NP, PC učebna RCX2
začínáme 1.10.2013**

LITERATURA

- ☑ Holčík, J.: Signály, časové řady a lineární systémy. CERM, Brno, 2012, 136s.
<http://www.iba.muni.cz/res/file/ucebnice/holcik-signaly-casove-rady-linearni-systemy.pdf>
<http://www.iba.muni.cz/index.php?pg=vyuka--ucebnice>
- ☑ Holčík, J.: přednáškové prezentace
webová stránka předmětu
- ☑ Holčík, J.: Úvod do systémů a signálů (Elektronické studijní texty)
webová stránka předmětu
- ☑ Jiřina, M., Holčík, J.: Úvod do systémů a signálů (Elektronické studijní texty)
webová stránka předmětu

LITERATURA

- ✓ Jan, J.: Číslicová filtrace, analýza a restaurace signálů. VUTIUM, Brno 2002.
- ✓ Šebesta, V., Smékal, Z.: Signály a soustavy (Elektronické studijní texty FEKT VUT v Brně), Brno 2003.

LITERATURA

- ✓ Proakis J. G. Manolakis D. K. Digital Signal Processing (4th Edition), CRC; 1 edition, 2006
- ✓ Kamen, E.W., Heck, B.S. Fundamentals of Signals and Systems Using the Web and Matlab (3rd Edition), Prentice Hall (2006)
- ✓ Lathi, B.P. Signal Processing and Linear Systems, Oxford Univ. Press, Oxford 1998
- ✓ Carlson G.E. Signal and Linear System Analysis: with MATLAB, 2e, John Wiley & Sons, Inc., 1998,
- ✓ Oppenheim, A.V., Willsky, A.S., Hamid, S.: Signals and Systems (2nd Edition) Prentice-Hall Signal Processing Series, Prentice Hall; 1996

LITERATURA

- ✓ Kalouptsidis N. Signal Processing Systems: Theory and Design. John Wiley & Sons, Inc., 1997
- ✓ Chen C.T. Linear System Theory and Design (Oxford Series in Electrical and Computer Engineering) Oxford University Press, USA; 3rd ed. 1998
- ✓ Oppenheim A V., Schafer R W., Buck J R. Discrete-Time Signal Processing (2nd Edition) (Prentice-Hall Signal Processing Series), Prentice Hall; 1999
- ✓ Brockwell, P.J., Davis, R.A.: Introduction to Time Series and Forecasting, Springer; 2 edition (2003),
- ✓ Engelberg, S. Random Signals and Noise: A Mathematical Introduction, CRC Press, Inc., 2007

UKONČENÍ PŘEDMĚTU

Požadavky:

☑ ústní zkouška

→ učená rozprava o dvou z témat, která budou náplní předmětu

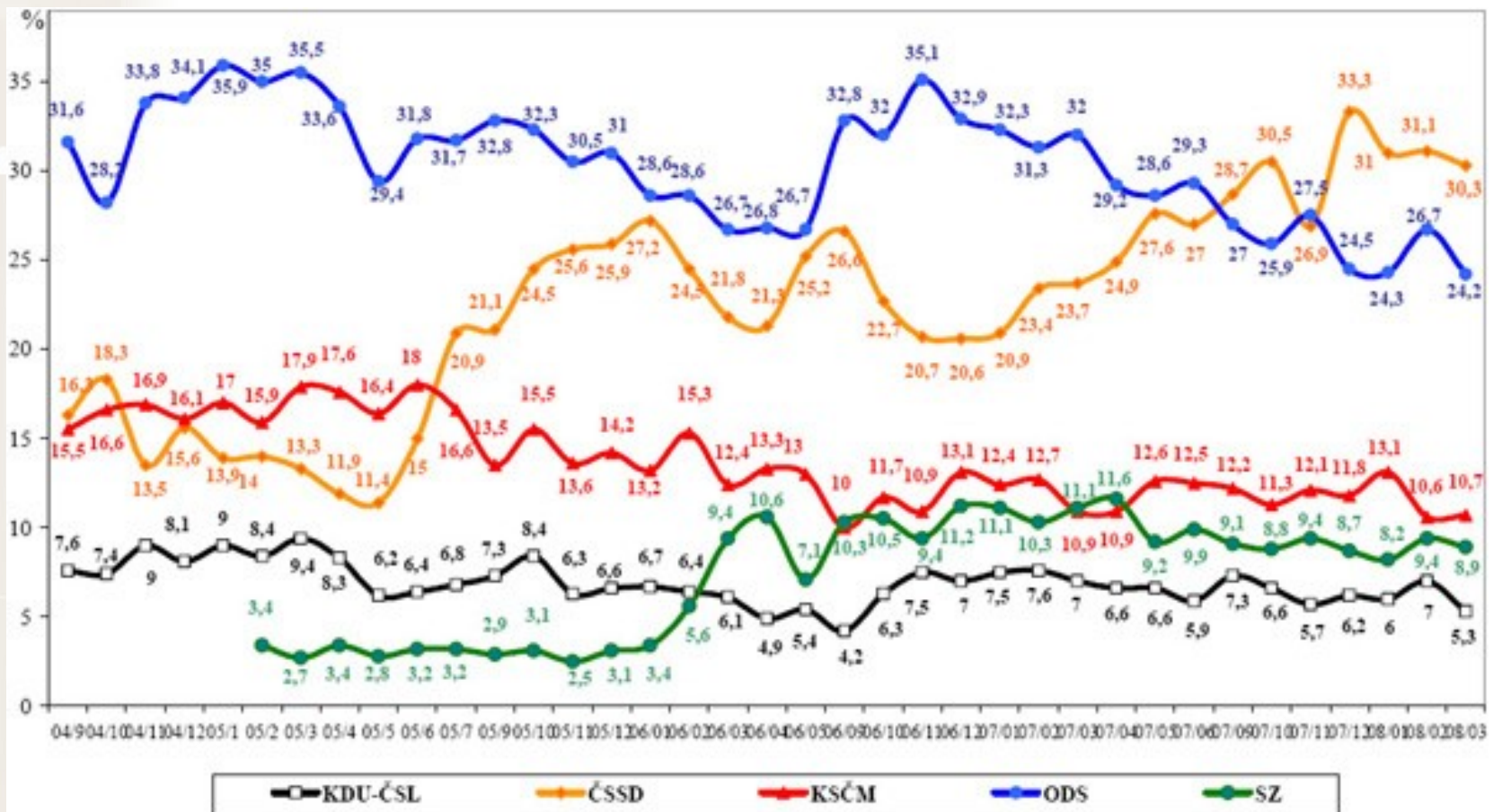

I. ZAČÍNÁME

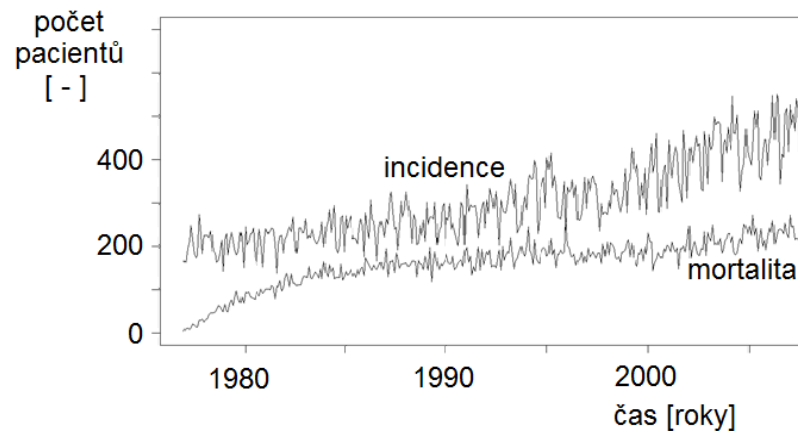
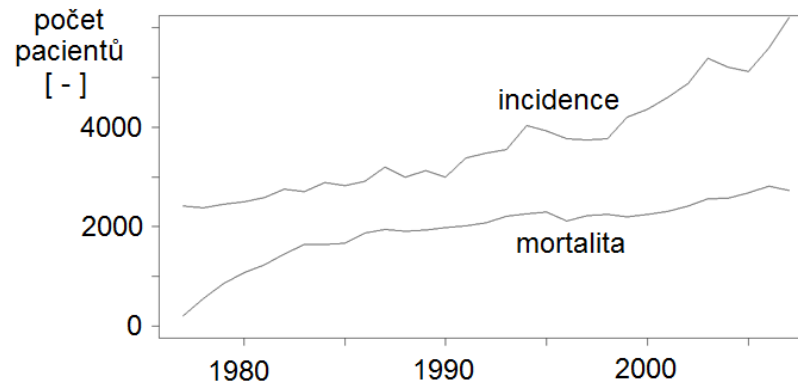
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

Zdroj: STEM, Trendy 2004/9 - 2008/03

Preference politických stran v ČR v období od 8/2004 do 3/2008

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

**Vývoj incidence a mortality zhoubného nádoru prsu v ČR –
a) roční vzorkování; b) měsíční vzorkování**

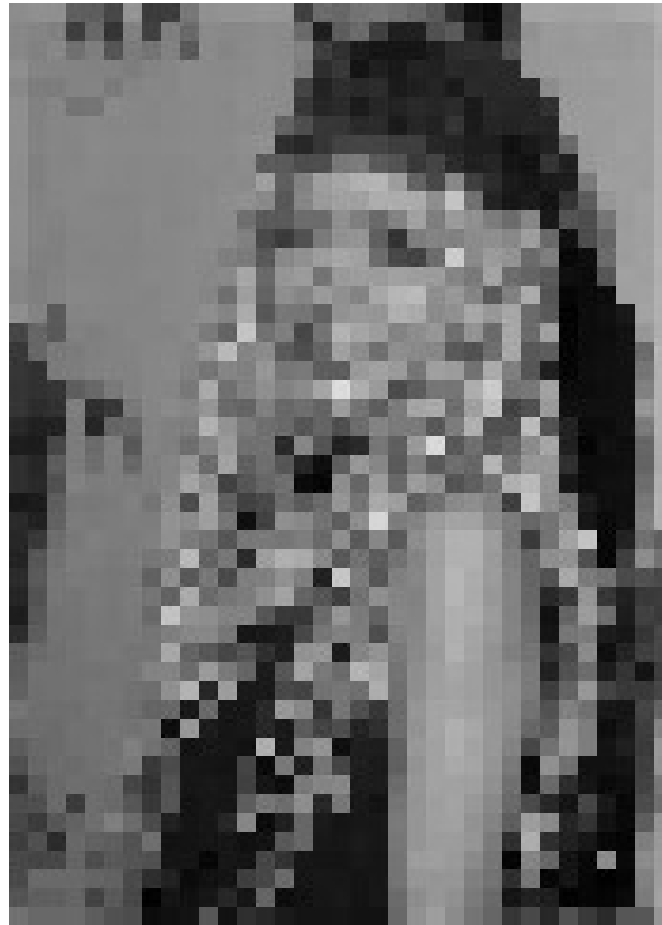
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

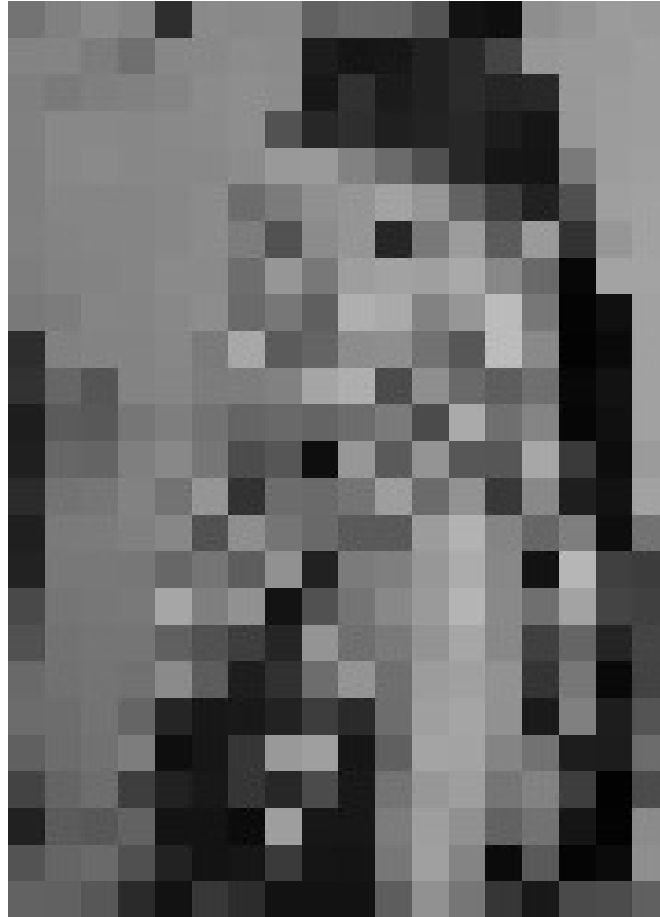
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

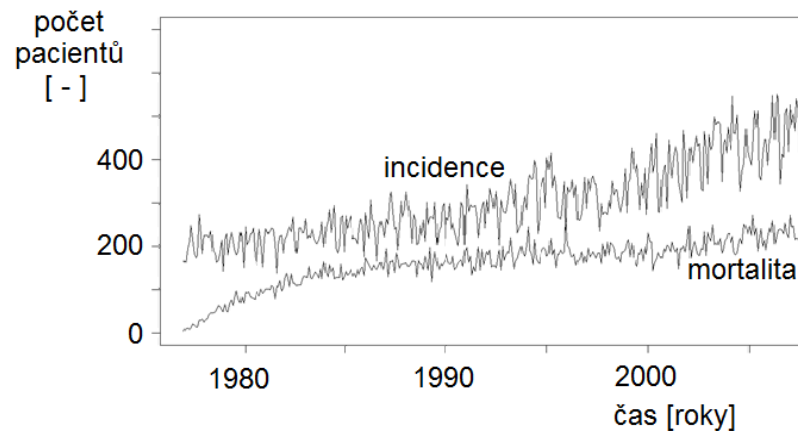
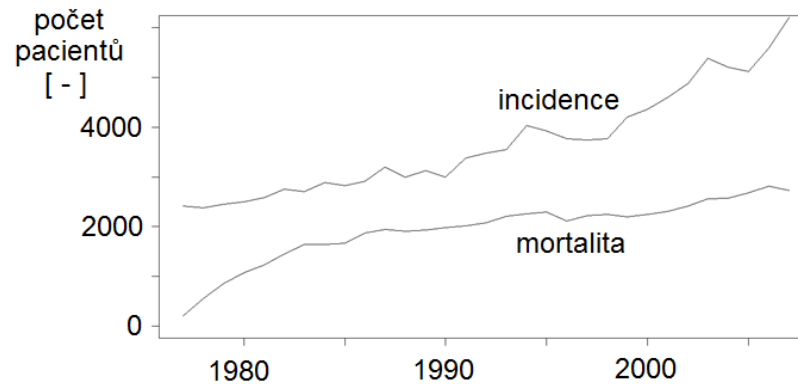
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

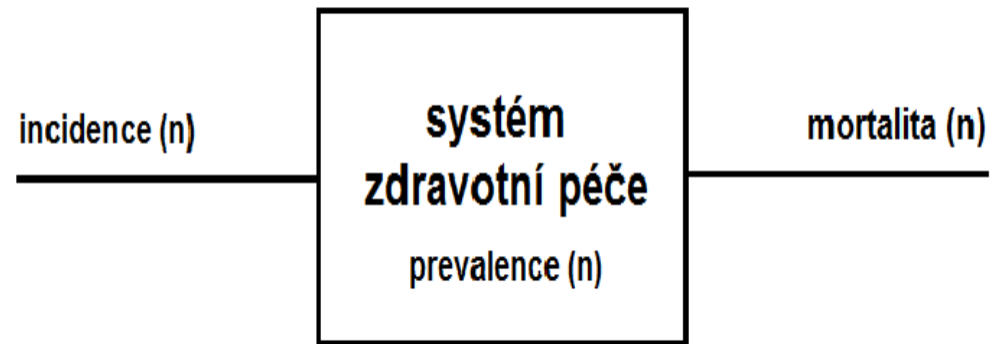
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

**Vývoj incidence a mortality zhoubného nádoru prsu v ČR –
a) roční vzorkování; b) měsíční vzorkování**

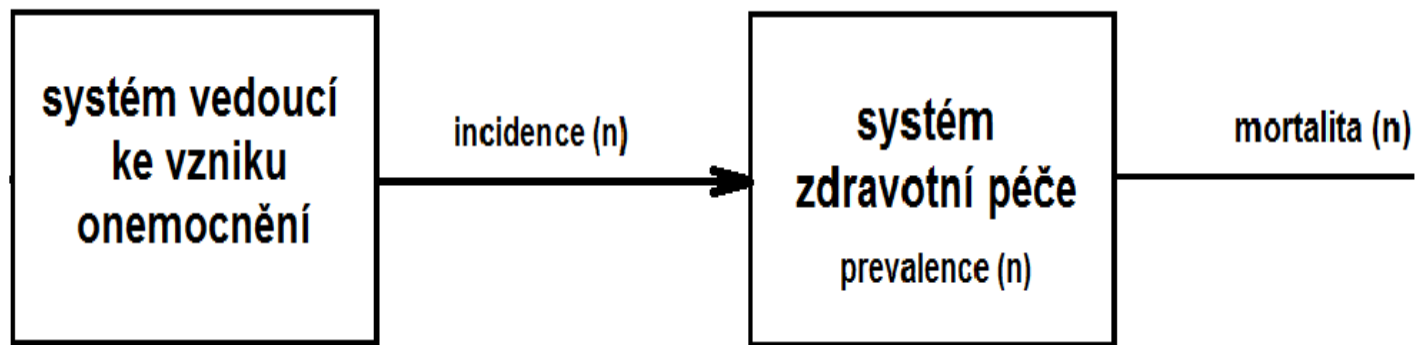

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

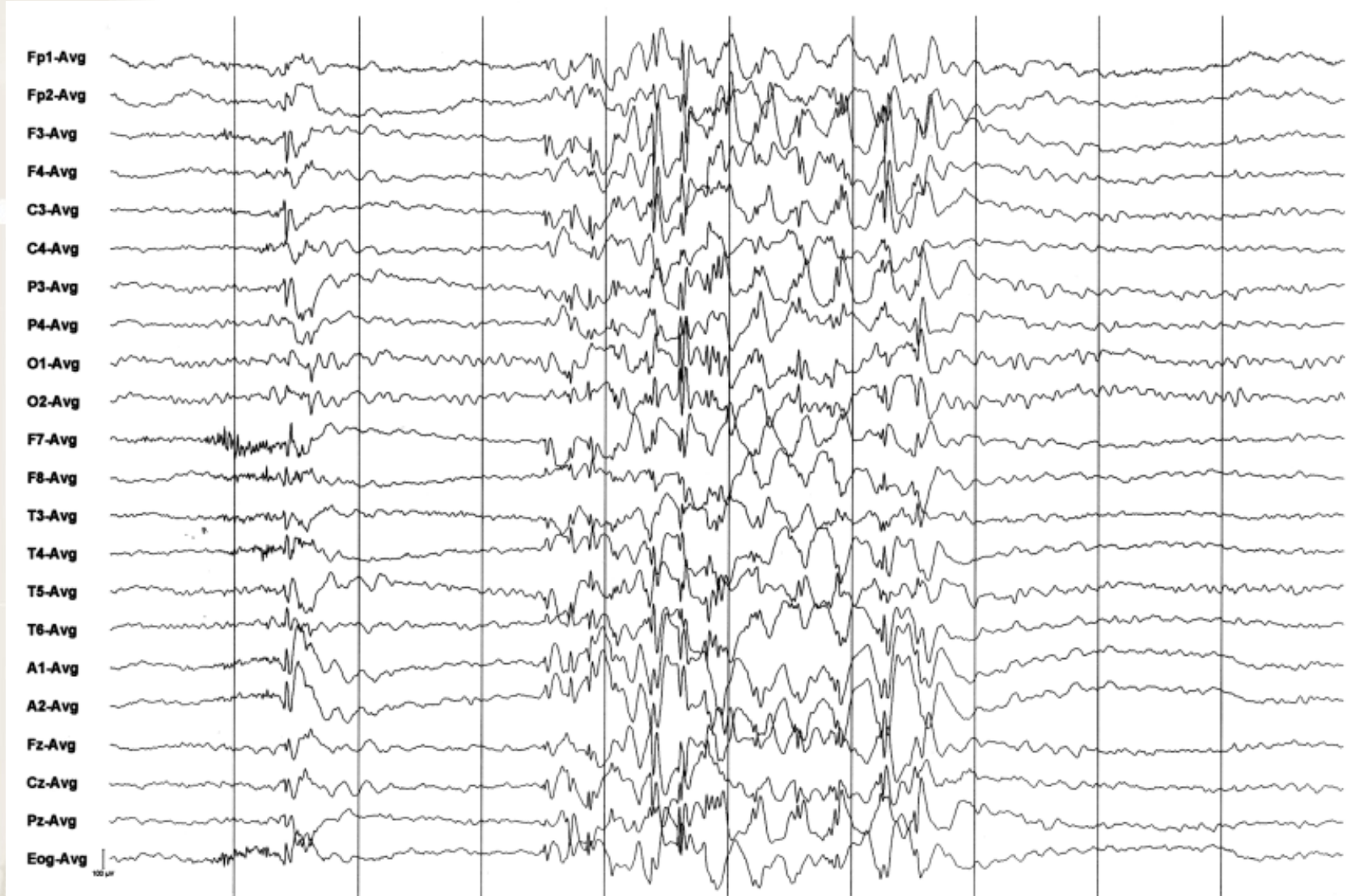
- ✓ vstupní veličina(y)
- ✓ výstupní veličina(y)
- ✓ stavová(é) veličina(y)

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

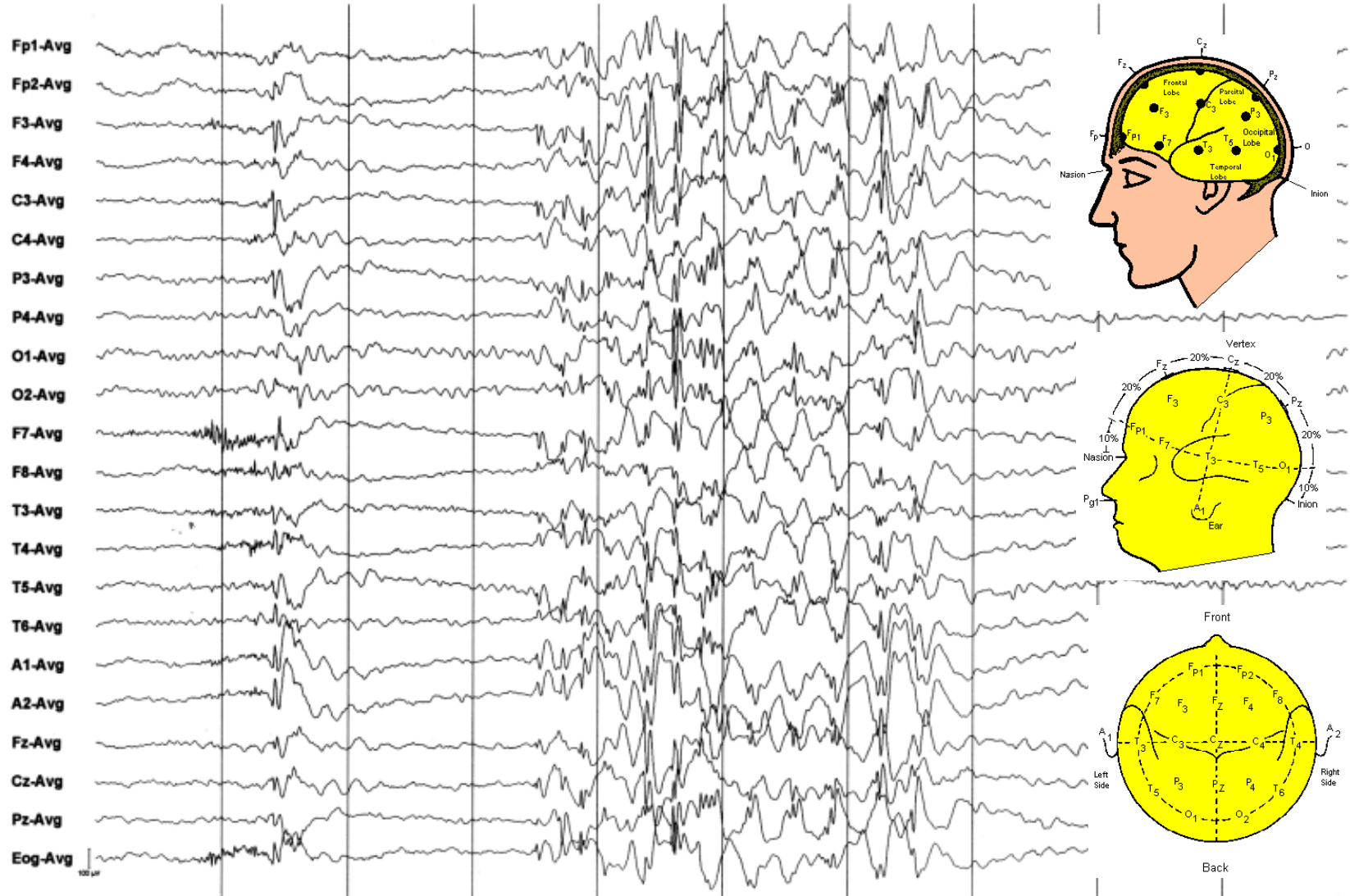

- ☑ parametry popisující vlastnosti systému
- ☑ vstupní veličina(y)
- ☑ výstupní veličina(y)
- ☑ stavová(é) veličina(y)

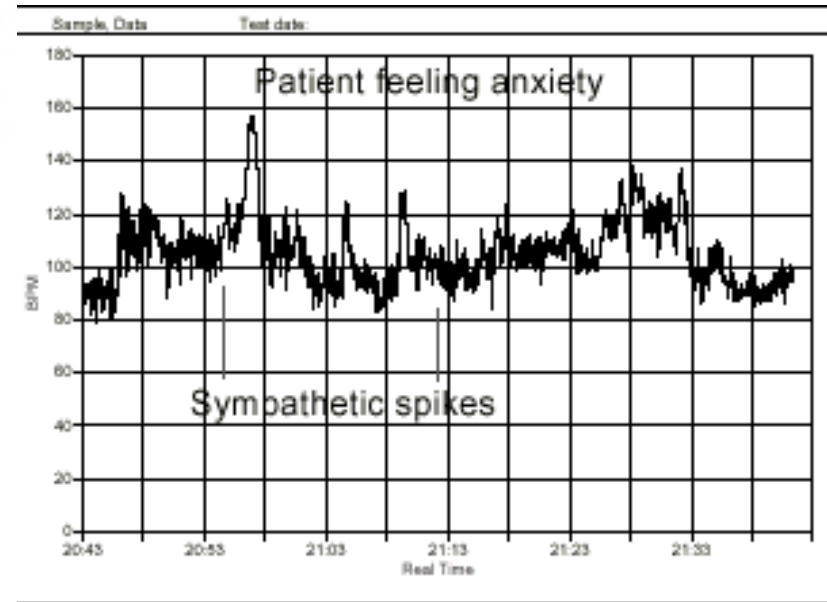
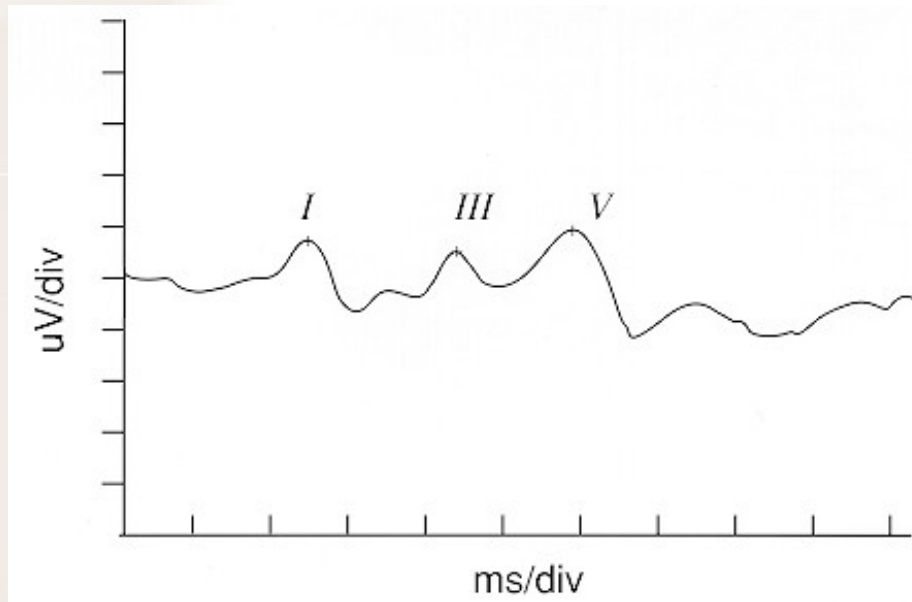
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

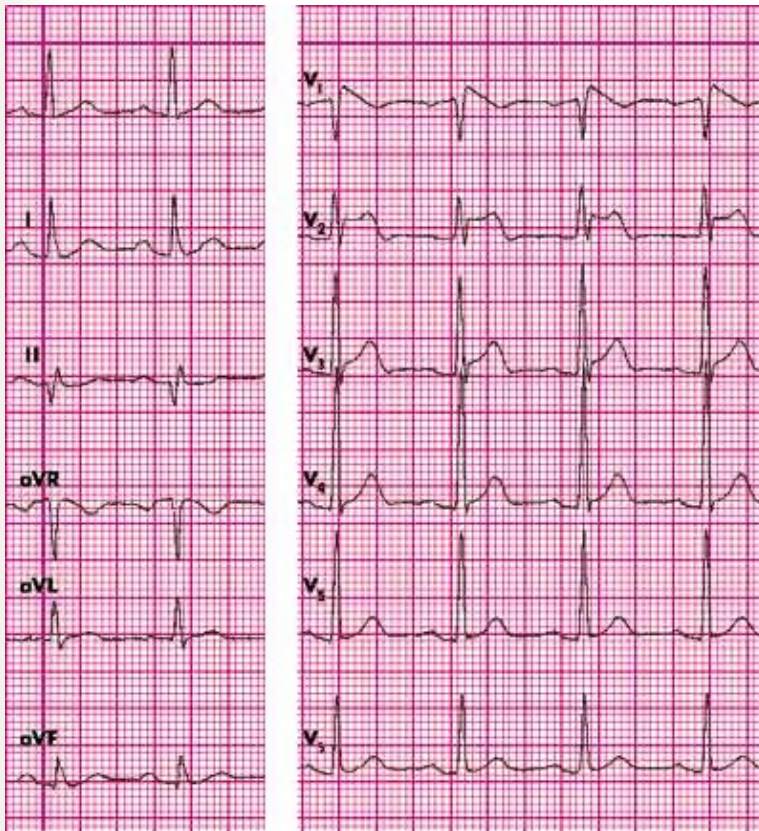

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

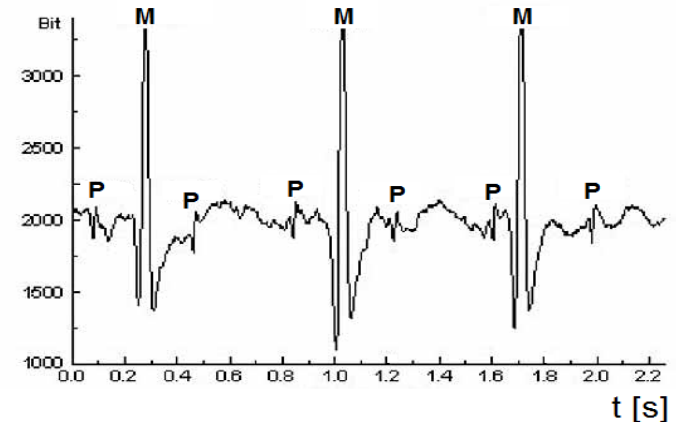
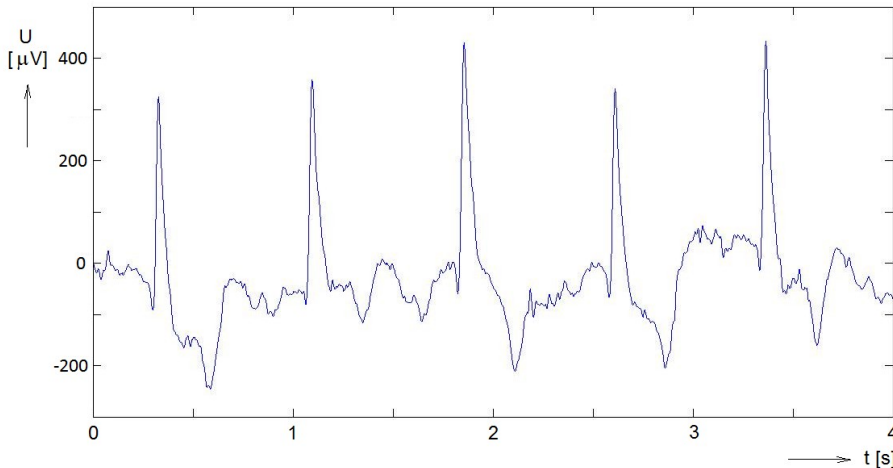
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

EKG - elektrokardiogram

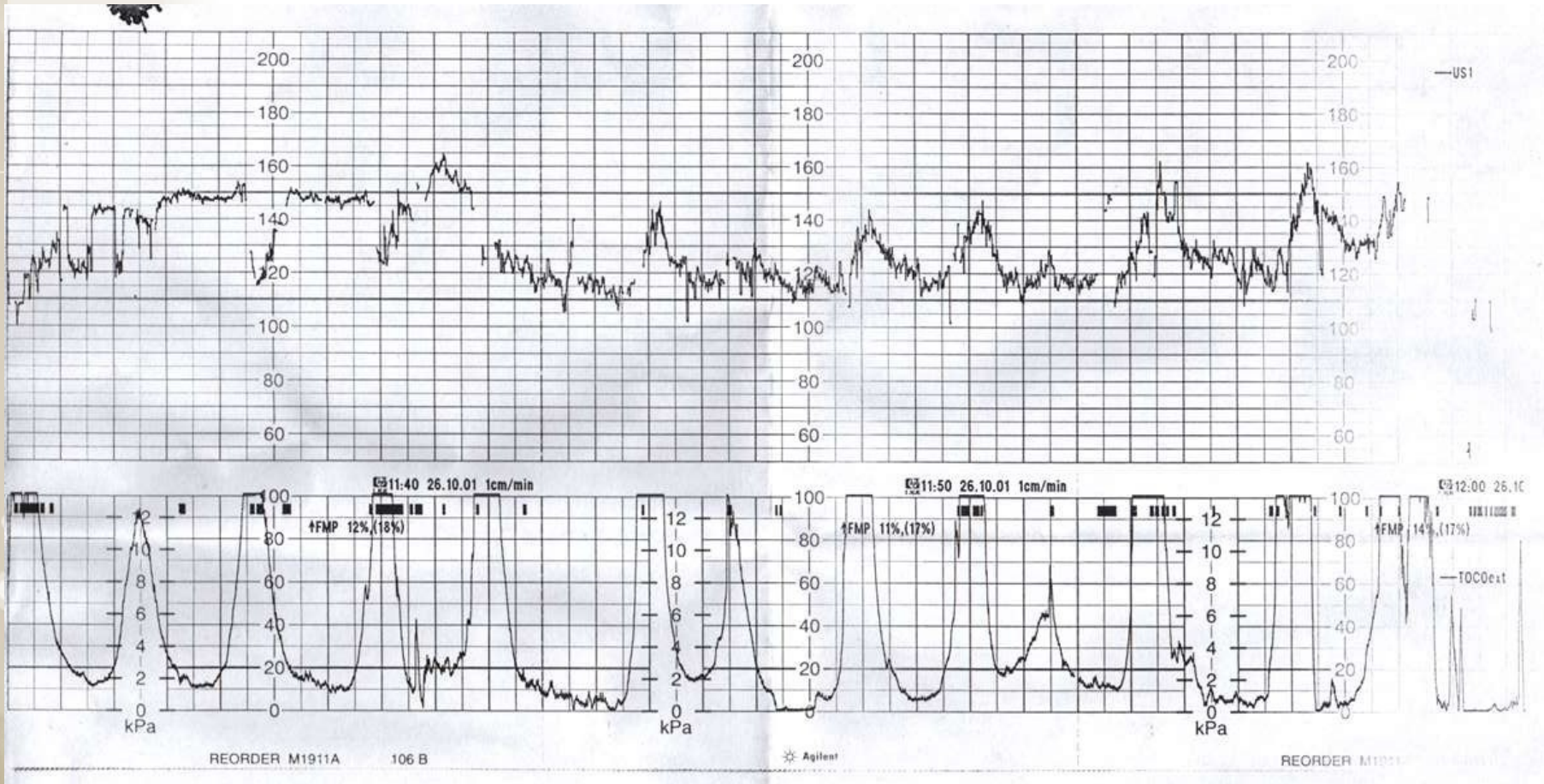

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

EKG - elektrokardiogram

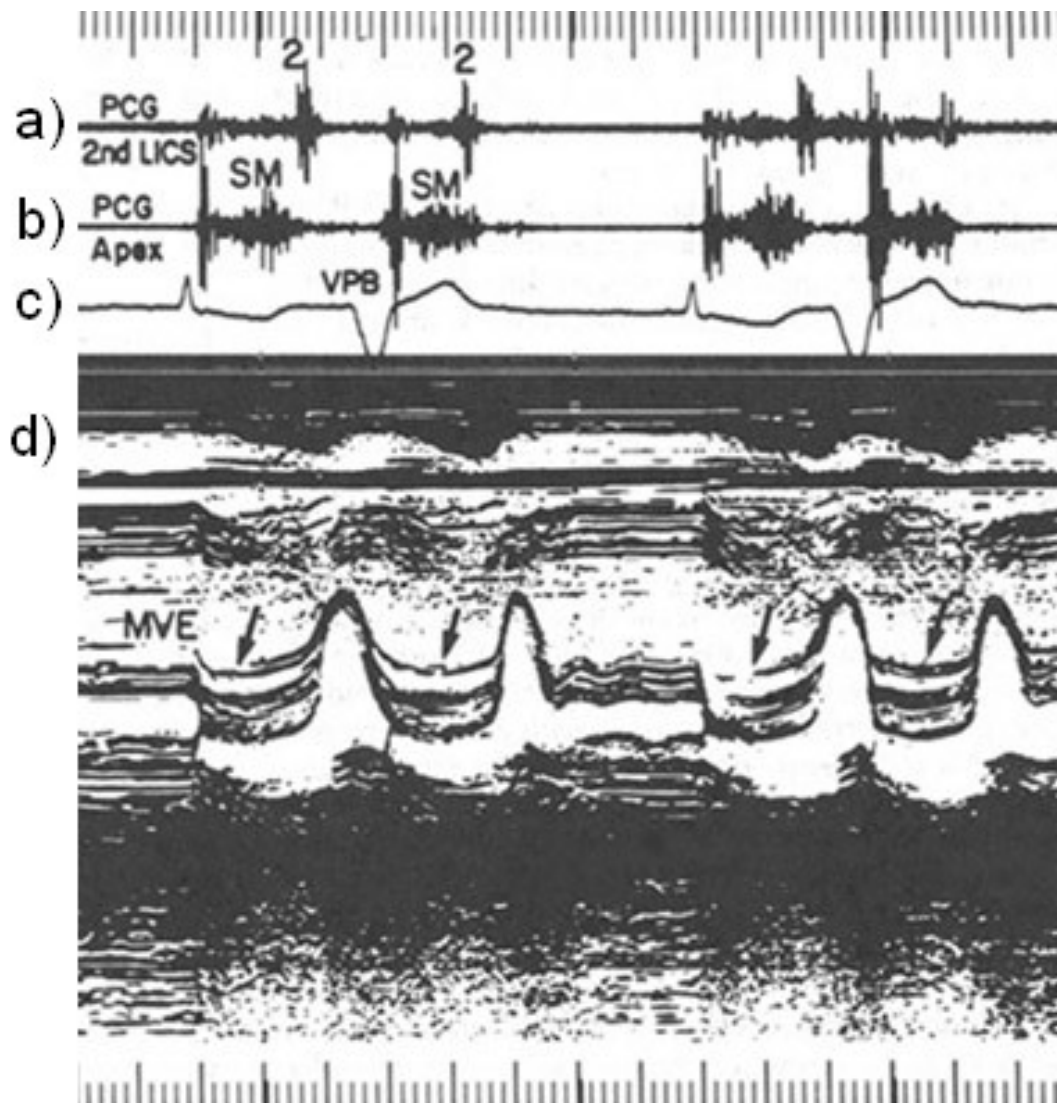
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

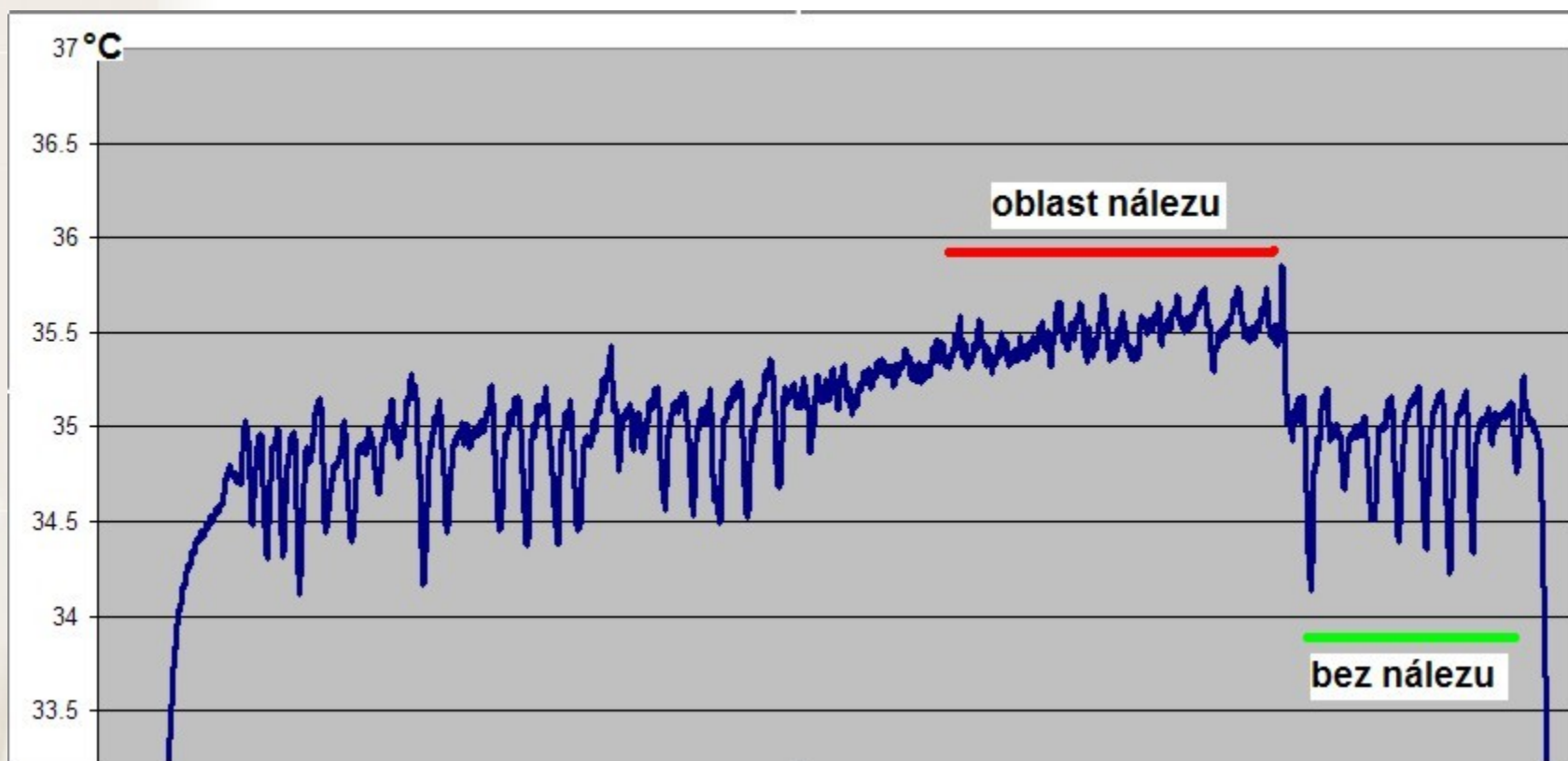
kardiotokogram

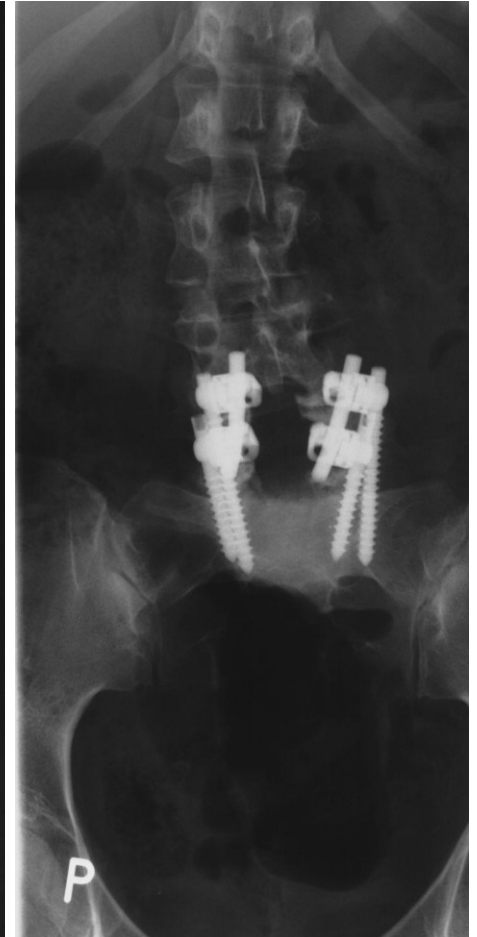
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

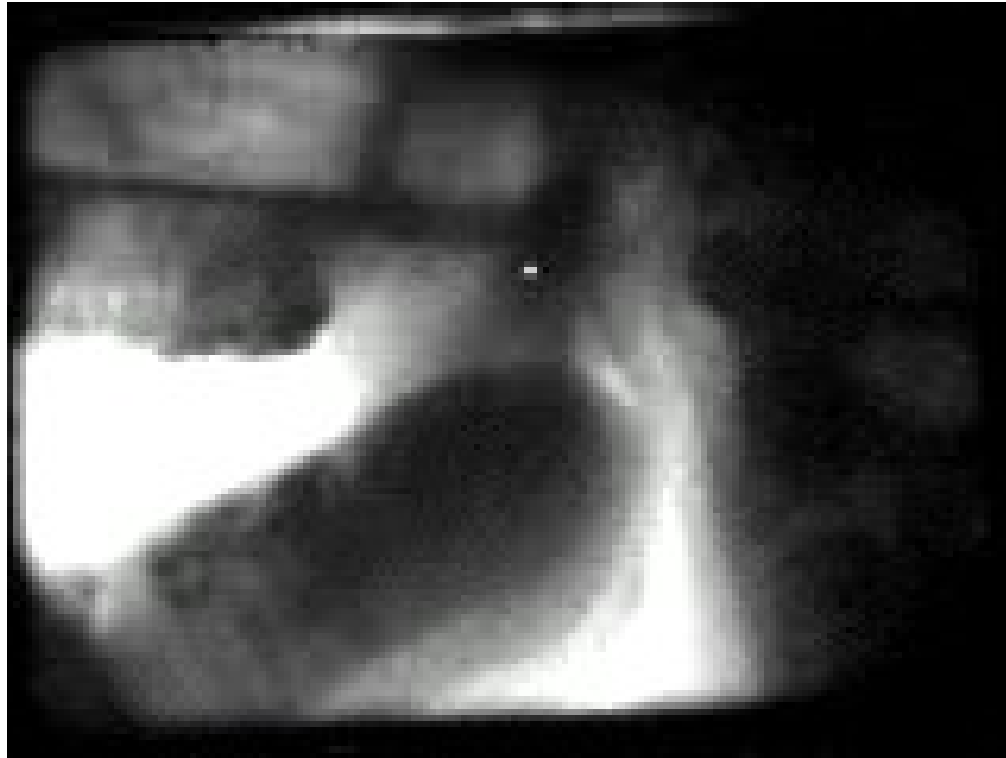
NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

NĚKOLIK PŘÍKLADŮ NA ÚVOD

ZÁKLADNÍ KONCEPT

**REÁLNÝ
OBJEKT**

ZÁKLADNÍ KONCEPT

REÁLNÝ
OBJEKT

HODNOTÍCÍ
„VÝROK“

ZÁKLADNÍ KONCEPT

**REÁLNÝ
OBJEKT**

**HODNOTÍCÍ
„VÝROK“**

**O STAVU, RESP.
CHOVÁNÍ REÁLNÉHO
OBJEKTU**

ZÁKLADNÍ KONCEPT

ZÁKLADNÍ KONCEPT

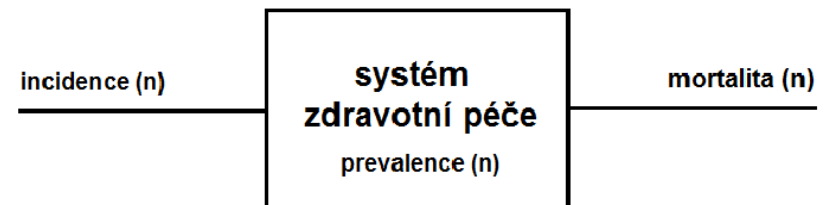

**CÍLEM JE ODHALIT TEN PŘÍČINNÝ
DETERMINISTICKÝ VZTAH NAVZDORY VŠEMU
TOMU, CO NÁM TO ODHALENÍ KAZÍ**

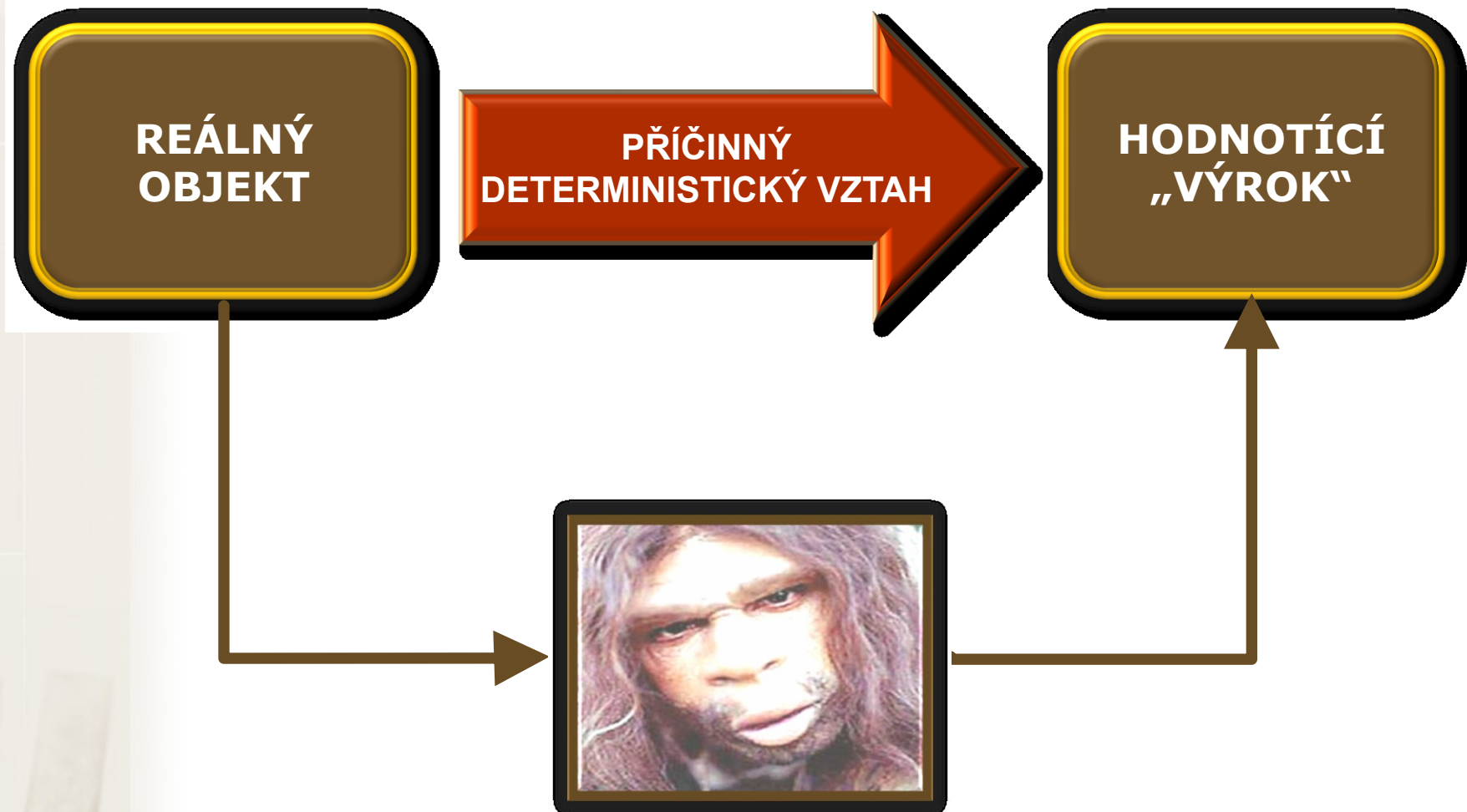
K ČEMU TO JE?

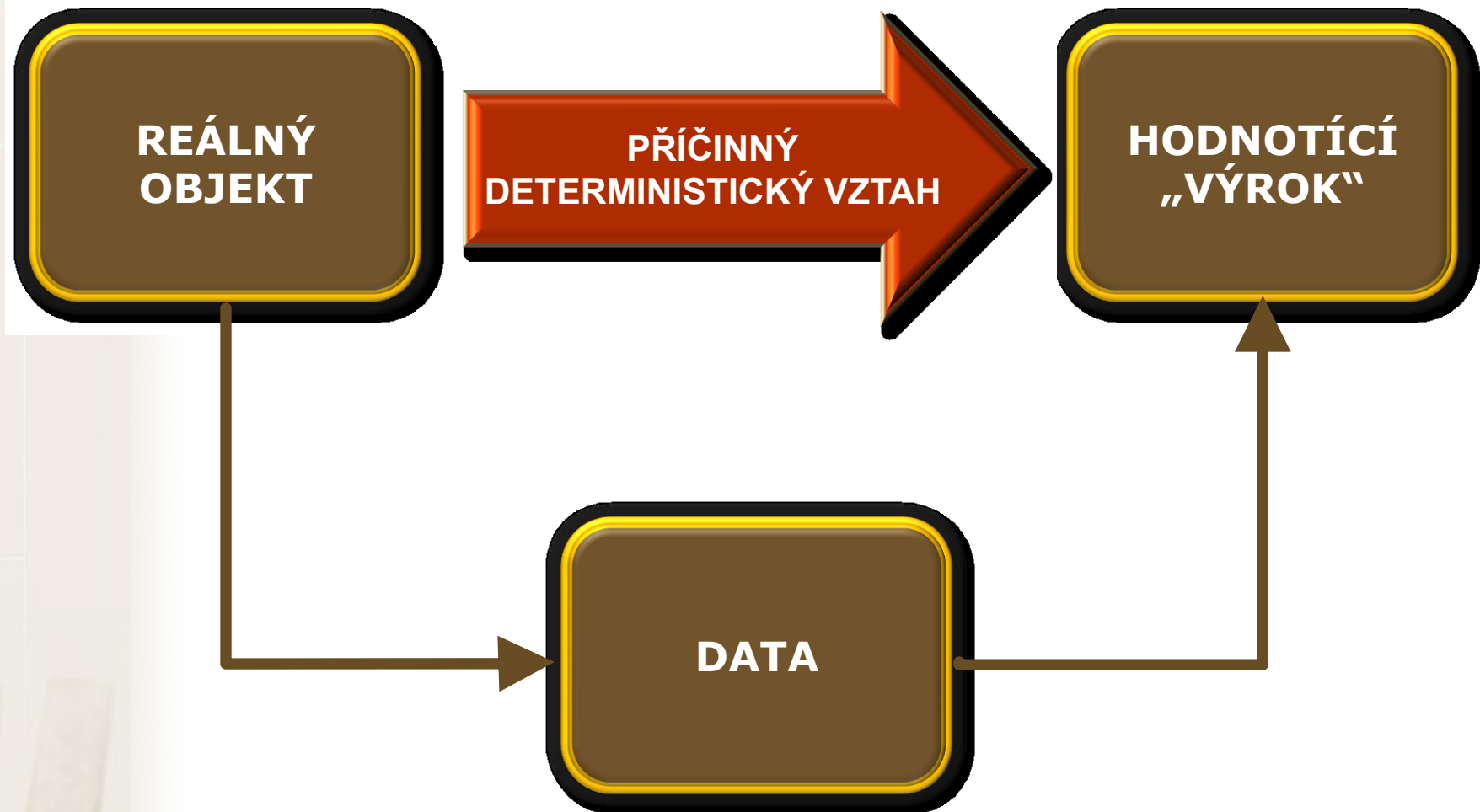
- zjistit co se děje v reálném objektu;
- dokázat jej zařadit;
- dokázat predikovat jeho chování;
- .....

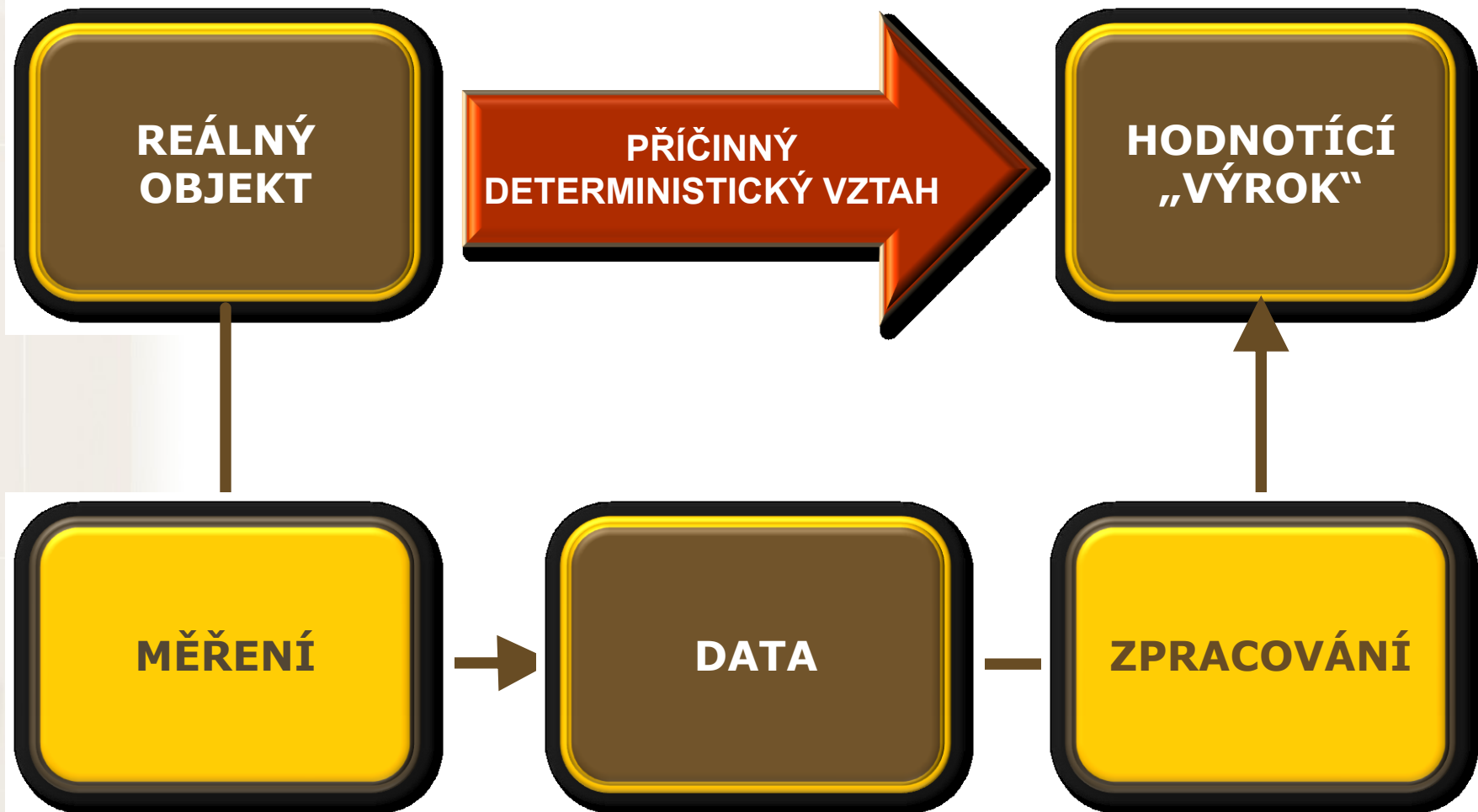
ZÁKLADNÍ KONCEPT

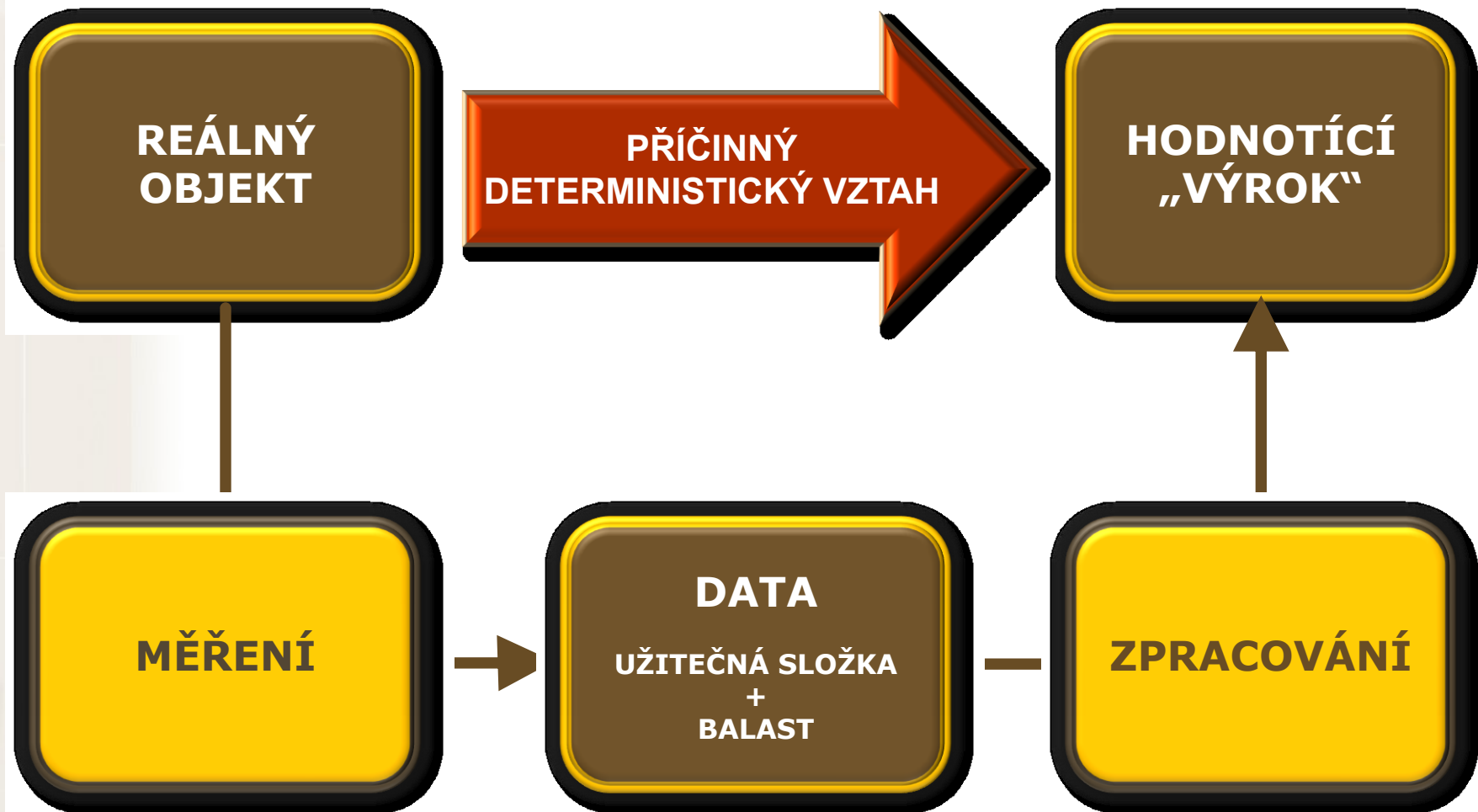
ZÁKLADNÍ KONCEPT

ZÁKLADNÍ KONCEPT

ZÁKLADNÍ KONCEPT

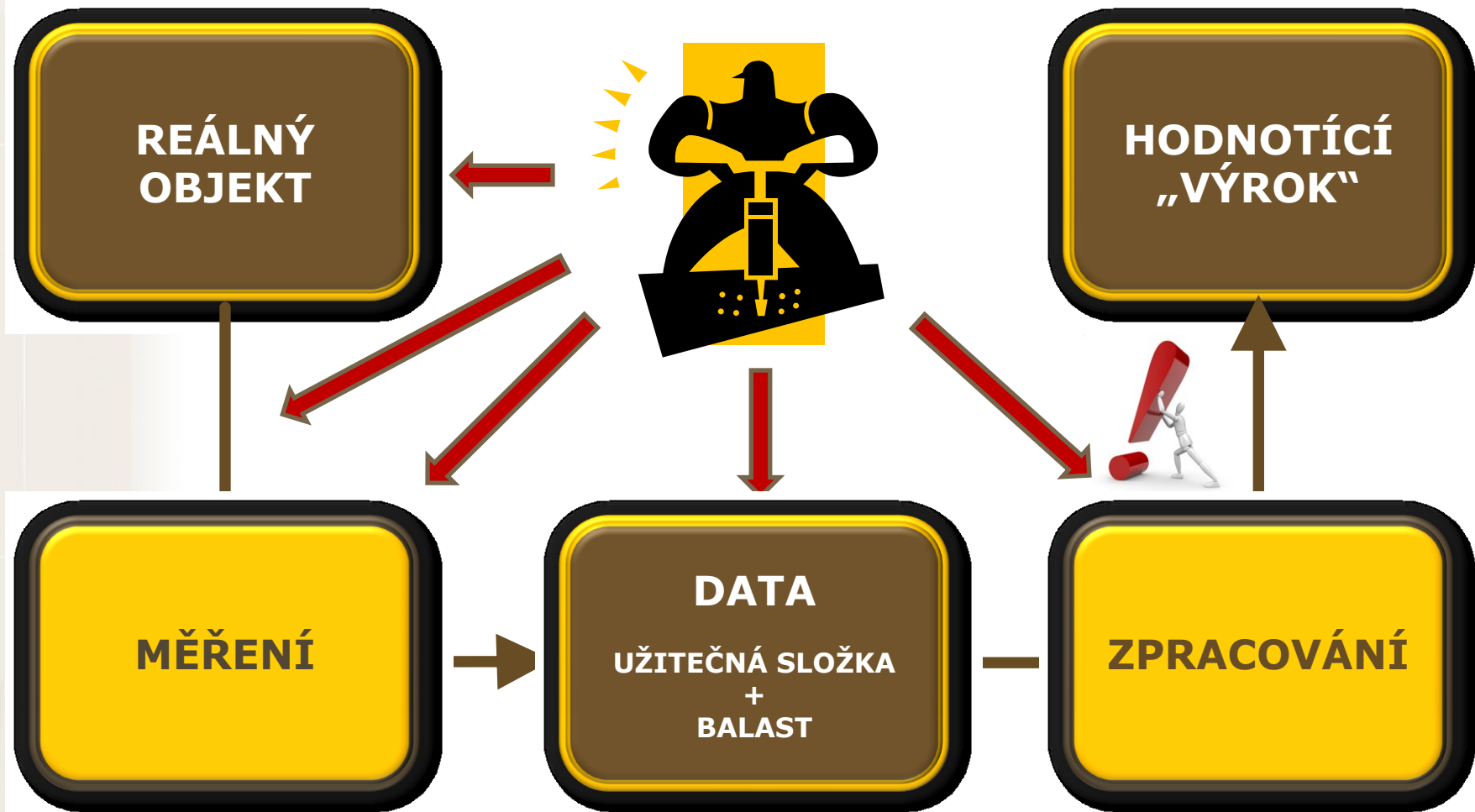

ZÁKLADNÍ KONCEPT

☑ užitečná složka

to je ta **deterministická** část dat, kterou využijeme pro generování výroku

ZÁKLADNÍ KONCEPT

ZÁKLADNÍ KONCEPT

☑ užitečná složka

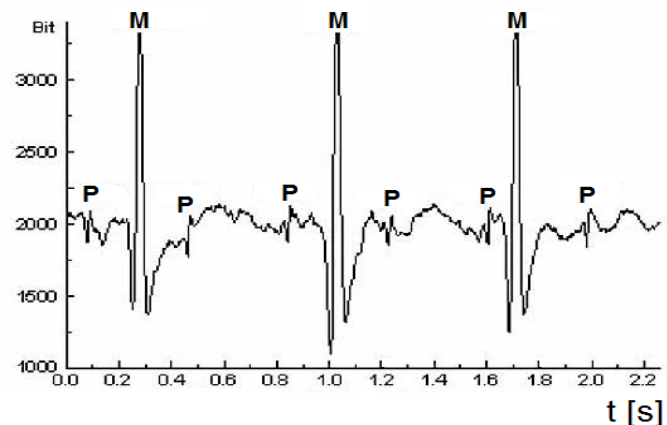
to je ta **deterministická** část dat, kterou využijeme pro generování výroku

☑ balast

část dat nesouvisející s cílem zpracování

→ deterministická část

☐ přímo ze zdroje

DATA (ČASOVÉ ŘADY)

☑ užitečná složka

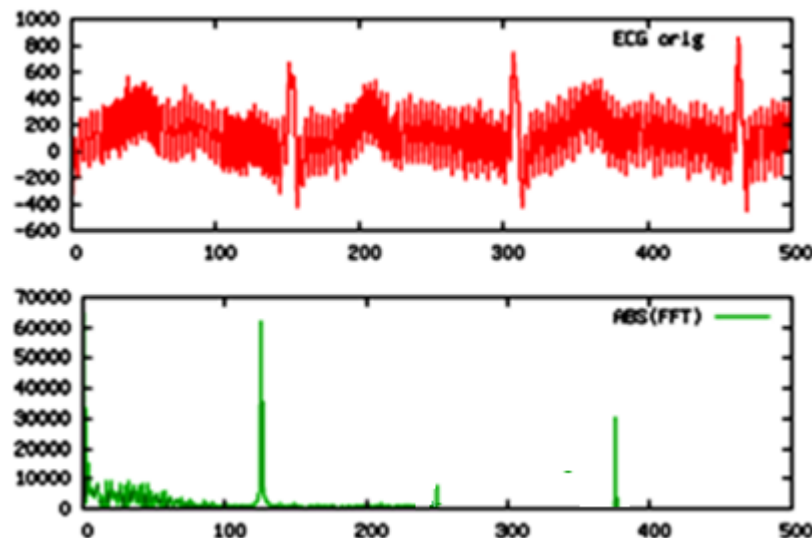
to je ta **deterministická** část dat, kterou využijeme pro generování výroku

☑ balast

část dat nesouvisející s cílem zpracování

→ deterministická část

- ☐ přímo ze zdroje
- ☐ zavlečená po cestě

DATA (ČASOVÉ ŘADY)

☑ **užitečná složka**

to je ta **deterministická** část dat, kterou využijeme pro generování výroku

☑ **balast**

část dat nesouvisející s cílem zpracování

→ deterministická část

- ☐ přímo ze zdroje
- ☐ zavlečená po cestě

→ všechno ostatní, tj. **nedeterministická** (?) složka

na její příčiny buď nemáme nebo nám to nestojí za námahu

NEDETERMINISTICKÁ SLOŽKA

- ☑ náhodná – pravděpodobnost, statistika

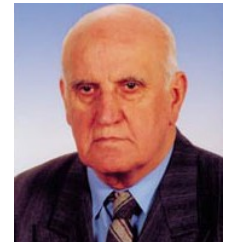

(G. Cardano *Liber de ludo aleae*
1663)

- ☑ – příslušnost, fuzzy algebra
(L.A. Zadeh 1965)

- ☑ hrubá – důvěra, hrubé množiny
(Z. Pawłak 1991)

ZÁKLADNÍ KONCEPT

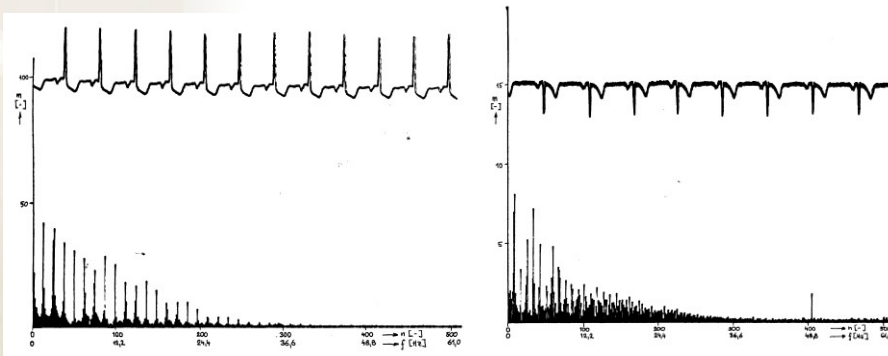
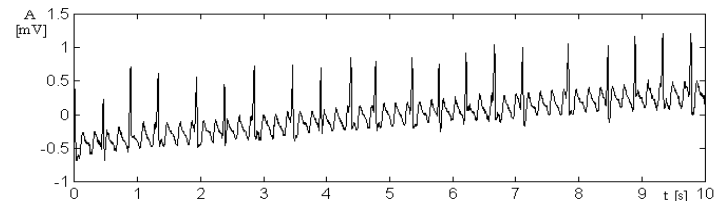
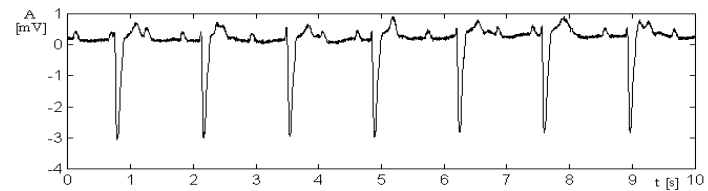
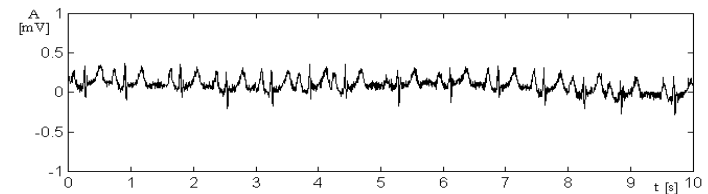
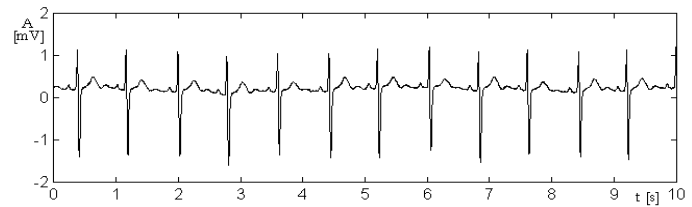

**CÍLEM JE ODHALIT TEN PŘÍČINNÝ
DETERMINISTICKÝ VZTAH NAVZDORY VŠEMU
TOMU, CO NÁM TO ODHALENÍ KAZÍ**

JAK ELIMINOVAT JEDNOTLIVÉ SLOŽKY?

☑ matematický model deterministické složky(složek)

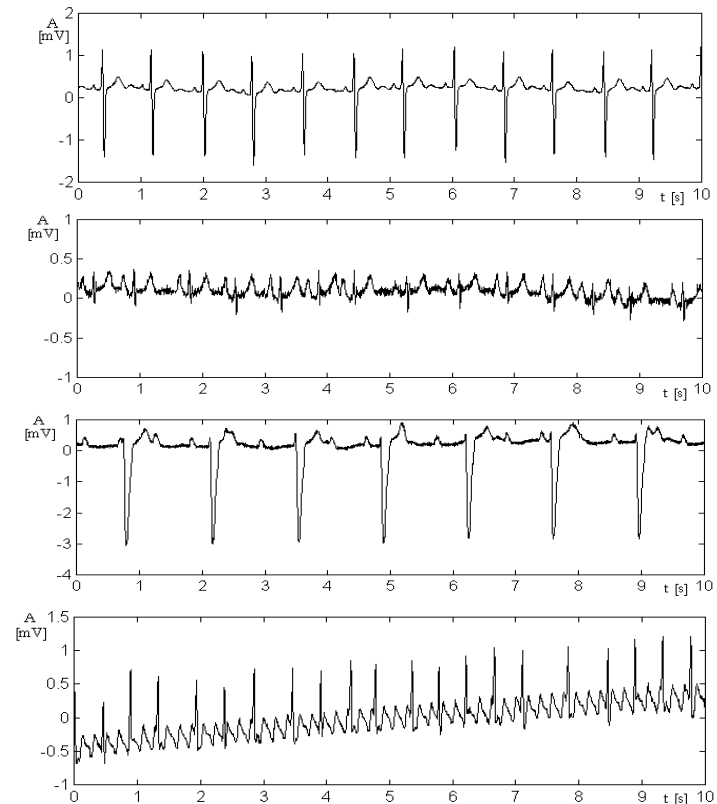
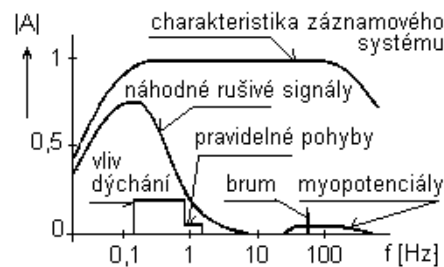
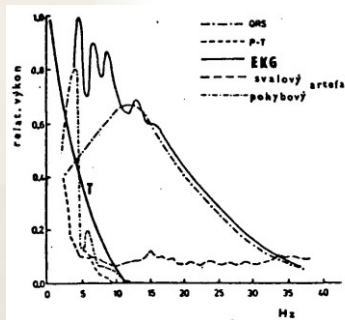
a zkoumáme jak data odpovídají modelové představě

JAK ELIMINOVAT JEDNOTLIVÉ SLOŽKY?

- ☑ matematický model deterministické složky(složek)

a zkoumáme jak data odpovídají modelové představě

JAK ELIMINOVAT JEDNOTLIVÉ SLOŽKY?

- ☑ model deterministické složky(složek);
  - nelineární
  - lineární
    - ☐ časová oblast
    - ☐ frekvenční oblast
    - ☐ ...

JAK ELIMINOVAT JEDNOTLIVÉ SLOŽKY?

- ☑ model deterministické složky(složek);
  - nelineární
  - lineární
    - ☐ časová oblast
    - ☐ frekvenční oblast
    - ☐ ...
- ☑ model nedeterministické složky
  - pravděpodobnostní
  - fuzzy
  - hrubý
  - ...

II. SIGNÁLY ZÁKLADNÍ POJMY

CO JE TO SIGNÁL ?

CO JE TO SIGNÁL ?

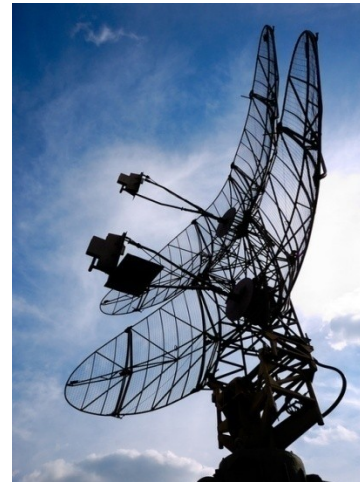

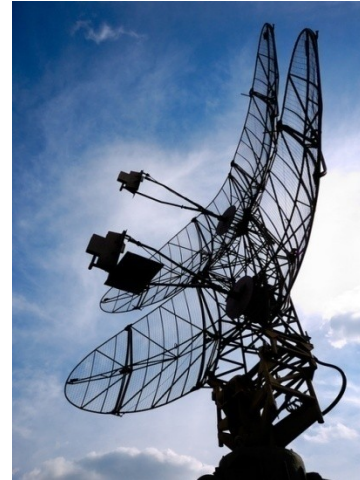
CO JE TO SIGNÁL ?

CO JE TO SIGNÁL ?

CO JE TO SIGNÁL ?

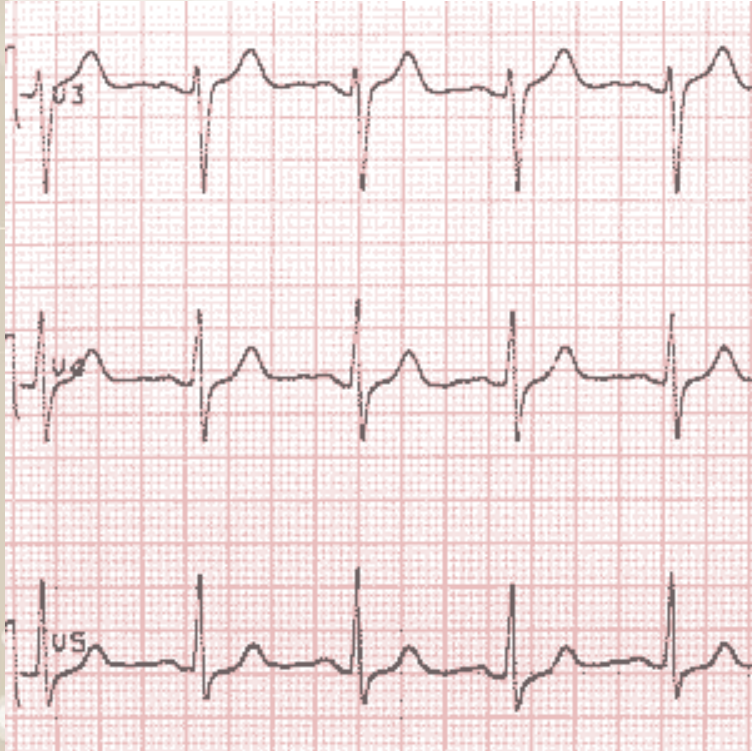

CO JE TO SIGNÁL ?

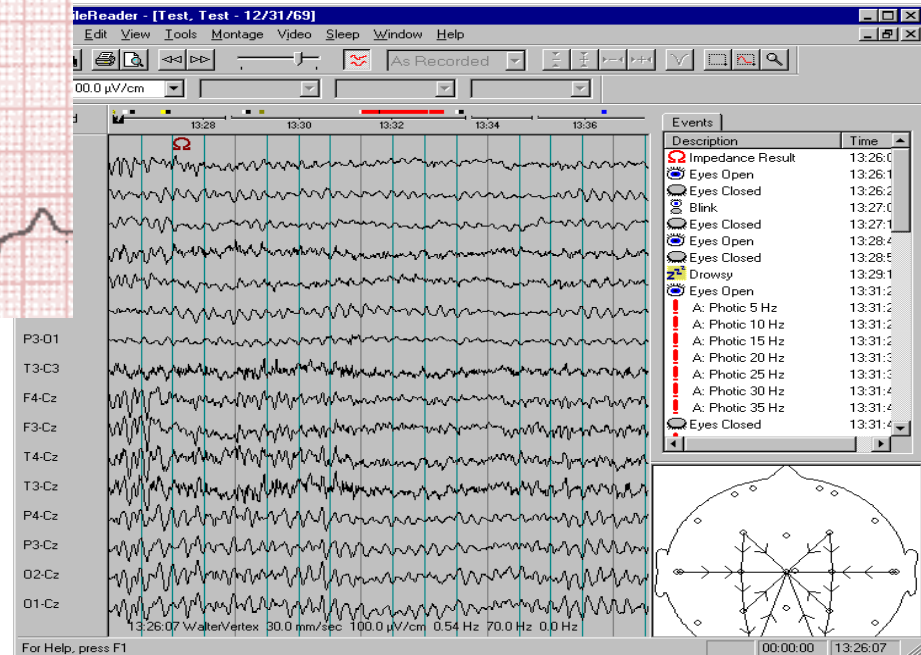
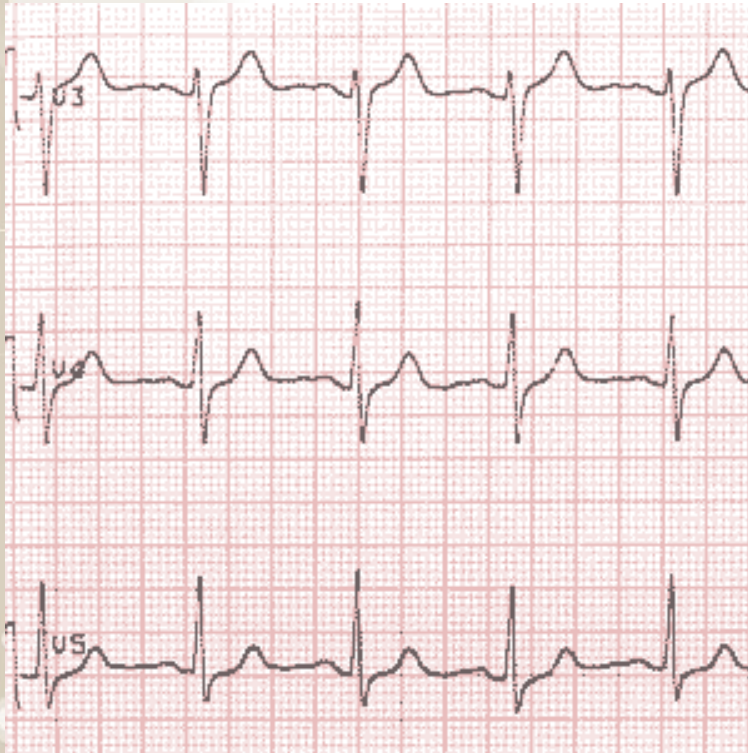

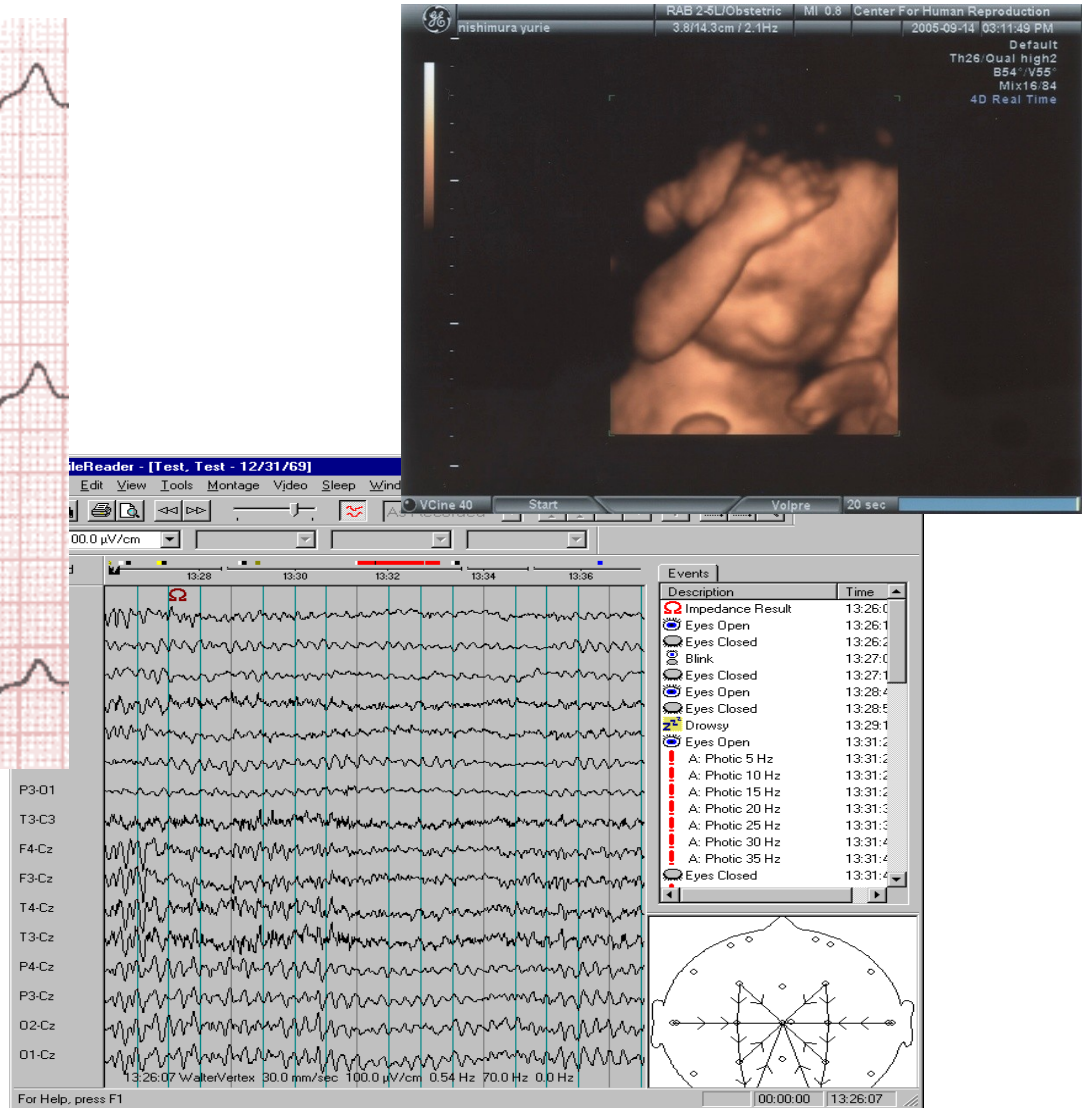
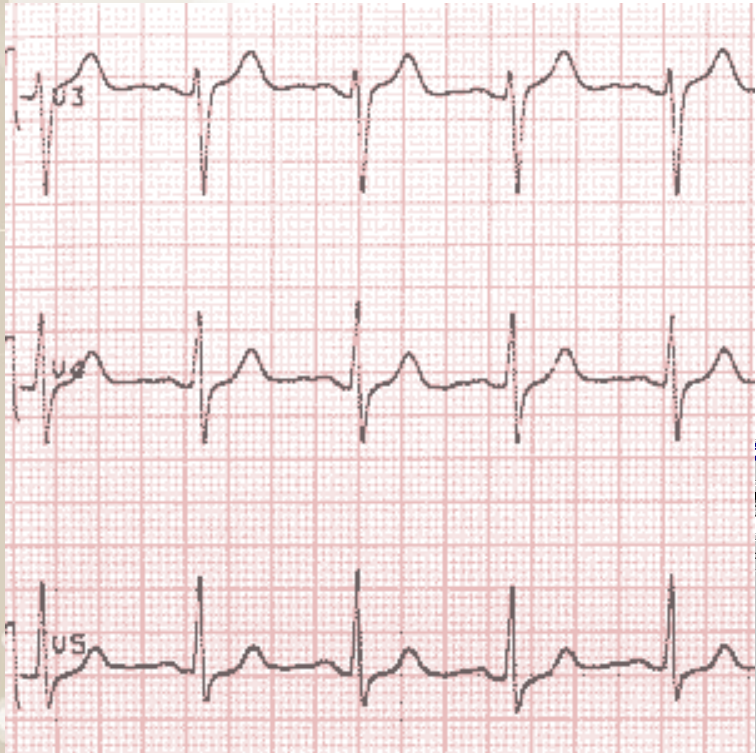
CO JE TO SIGNÁL ?

CO JE TO SIGNÁL ?

CO JE TO SIGNÁL ?

CO JE TO SIGNÁL ?

DEFINICE

Signál je jev fyzikální, chemické, biologické, ekonomické či jiné materiální povahy, nesoucí informaci o stavu systému, který jej generuje.

CO JE TO SIGNÁL ?

DEFINICE

Signál je jev fyzikální, chemické, biologické, ekonomické či jiné materiální povahy, nesoucí informaci o stavu systému, který jej generuje, **a jeho dynamice.**

A Z ČEHO SE TEDY SIGNÁLY (DATA) SKLÁDAJÍ?

- ☑ nesou **informaci** o měřeném objektu (informace je nehmotná) na nějakém **nosiči** (hmotném – to bývá nějaká hmotná – fyzikální, chemická, biologická, ... veličina);

INFORMACE

- ☑ poznatek (znalost) týkající se jakýchkoliv objektů, např. faktů, událostí, věcí, procesů nebo myšlenek včetně pojmů, které mají v daném kontextu specifický význam (ISO/IEC 2382-1:1993 „Informační technologie – část I: Základní pojmy“)
- ☑ název pro obsah toho, co se vymění s vnějším světem, když se mu přizpůsobujeme a působíme na něj svým přizpůsobováním. Proces přijímání a využívání informace je procesem našeho přizpůsobování k nahodilostem vnějšího prostředí a aktivního života v tomto prostředí (WIENER);
- ☑ poznatek, který omezuje nebo odstraňuje nejistotu týkající se výskytu určitého jevu z dané množiny možných jevů;

!!! NEHMOTNÁ !!!

A Z ČEHO SE TA DATA SKLÁDAJÍ?

- ☑ nesou **informaci** o měřeném objektu (informace je nehmotná) na nějakém **nosiči** (hmotném – to bývá nějaká hmotná – fyzikální, chemická, biologická, ... veličina);
- ☑ nesou jednak **užitečnou informaci**, která se příčinně (deterministicky) váže k měřenému reálnému objektu (!!!!), jednak **balast**, který se na tu informaci připojil někde po cestě

ZÁKLADNÍ KONCEPT

CÍL VŠECH MOŽNÝCH ANALÝZ

Odhalit příčinný (deterministický) vztah mezi zdrojem a projevem navzdory všemu, co nám to odhalení kazí.

ZPRACOVÁNÍ SIGNÁLU

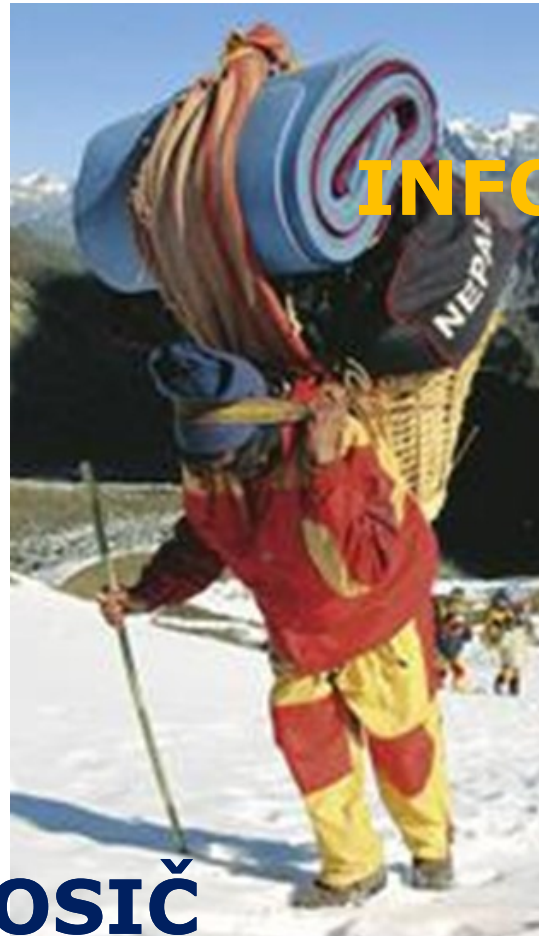

ZPRACOVÁNÍ SIGNÁLU

NOSIČ

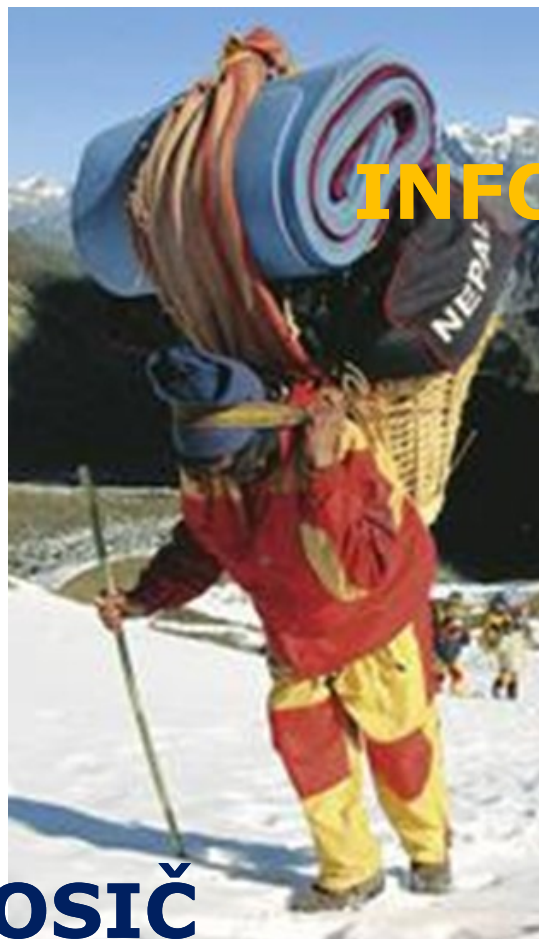
ZPRACOVÁNÍ SIGNÁLU

INFORMACE

NOSIČ

ZPRACOVÁNÍ SIGNÁLU

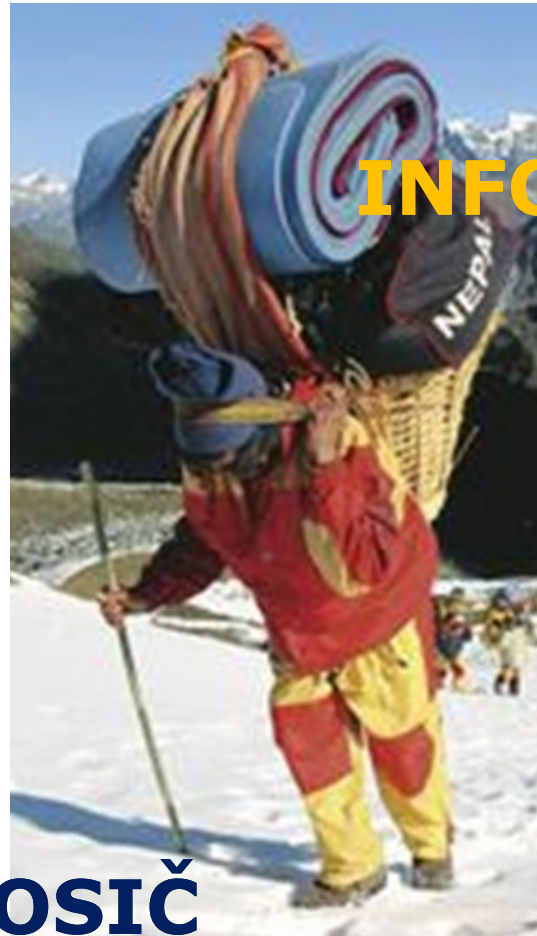

INFORMACE

NOSIČ

TO NECHME TECHNIKŮM (ELEKTRIKÁŘŮM, ...)

ZPRACOVÁNÍ SIGNÁLU

INFORMACE

**ZPRACOVÁNÍ
INFORMACE**

NOSIČ

TO NECHME TECHNIKŮM (ELEKTRIKÁŘŮM, ...)

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

K čemu ta informace bude?

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

- ☑ abychom dokázali říct, co to je za objekt (rozpoznání, klasifikace,...);
- ☑ abychom dokázali posoudit jeho stav (O.K., hypertenze, epilepsie, exitus, úroveň chemického zamoření dané lokality, ...);
- ☑ abychom dokázali předpovědět jeho budoucnost (lze léčit a vyléčit, ocenit finanční nároky léčení po dobu přežití, les do 20 let odumře, sociální složení obyvatelstva v daném časovém rozpětí, ...);

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

popis

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

- ☑ popis – matematický model

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

- ☑ popis – matematický model
  - **analytický** (nějakou funkcí)

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

☑ popis – matematický model

→ **analyticky** (nějakou funkcí)

→ **posloupností hodnot**

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

☑ popis – matematický model

→ **analyticky** (nějakou funkcí)

→ **posloupností hodnot**

!!! ČASOVÁ ŘADA !!!

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

☑ popis – matematický model

→ **analyticky** (nějakou funkcí)

→ **posloupností hodnot**

!!! ČASOVÁ ŘADA !!!

ZPRACOVÁNÍ INFORMACE

☑ popis – matematický model

→ **analytický** (nějakou funkcí)

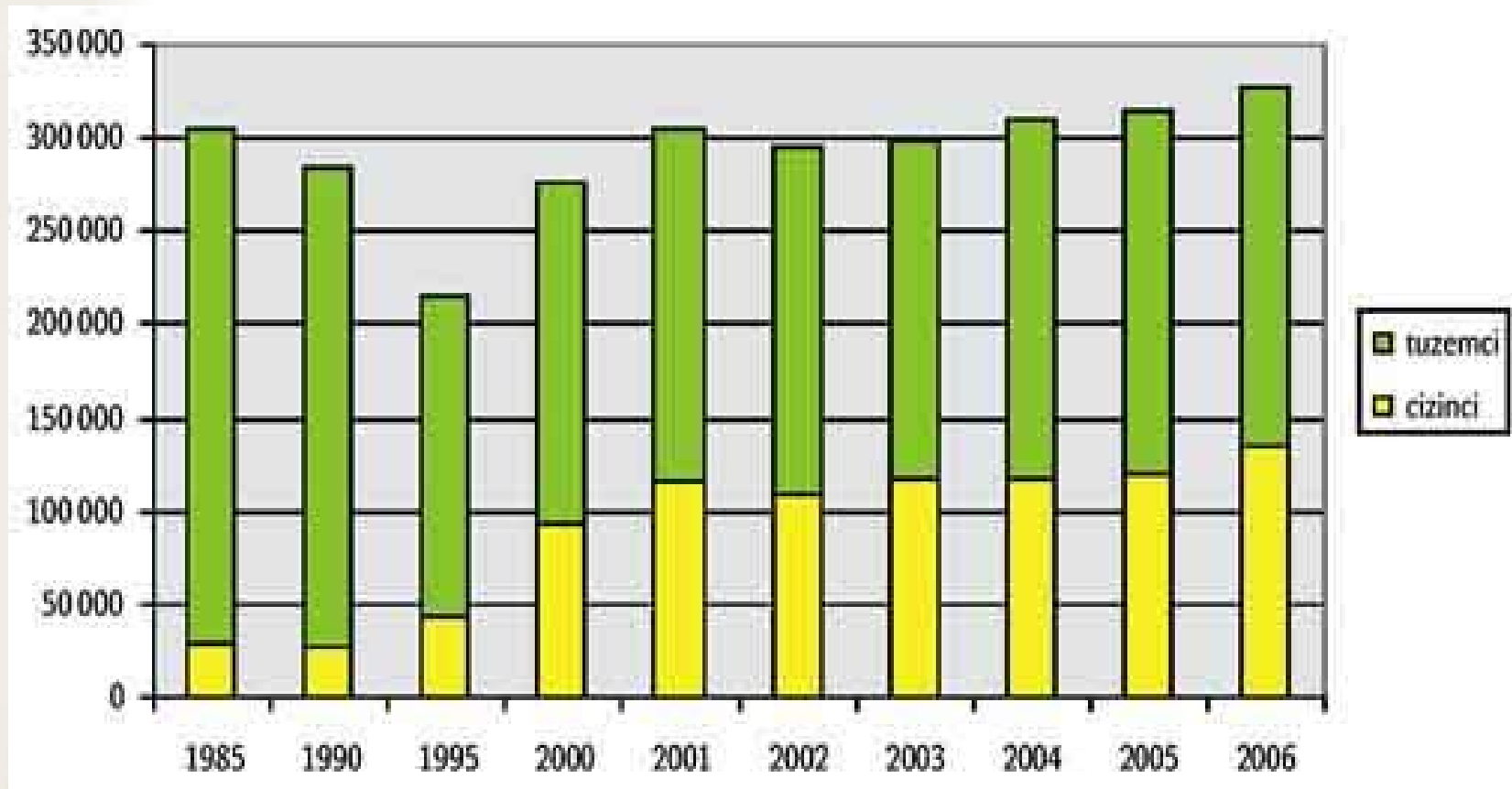
→ **posloupností hodnot**

!!! ČASOVÁ ŘADA !!!

Závislost nějaké veličiny na jiné nazýváme v případě spojité nezávislé veličiny **funkcí**, v případě diskrétní nezávislé veličiny **posloupností**, resp. **časovou řadou** (obecně je to **zobrazení**). Pojem signál je tedy jakousi technickou náhražkou matematického pojmu zobrazení.

ČASOVÁ ŘADA

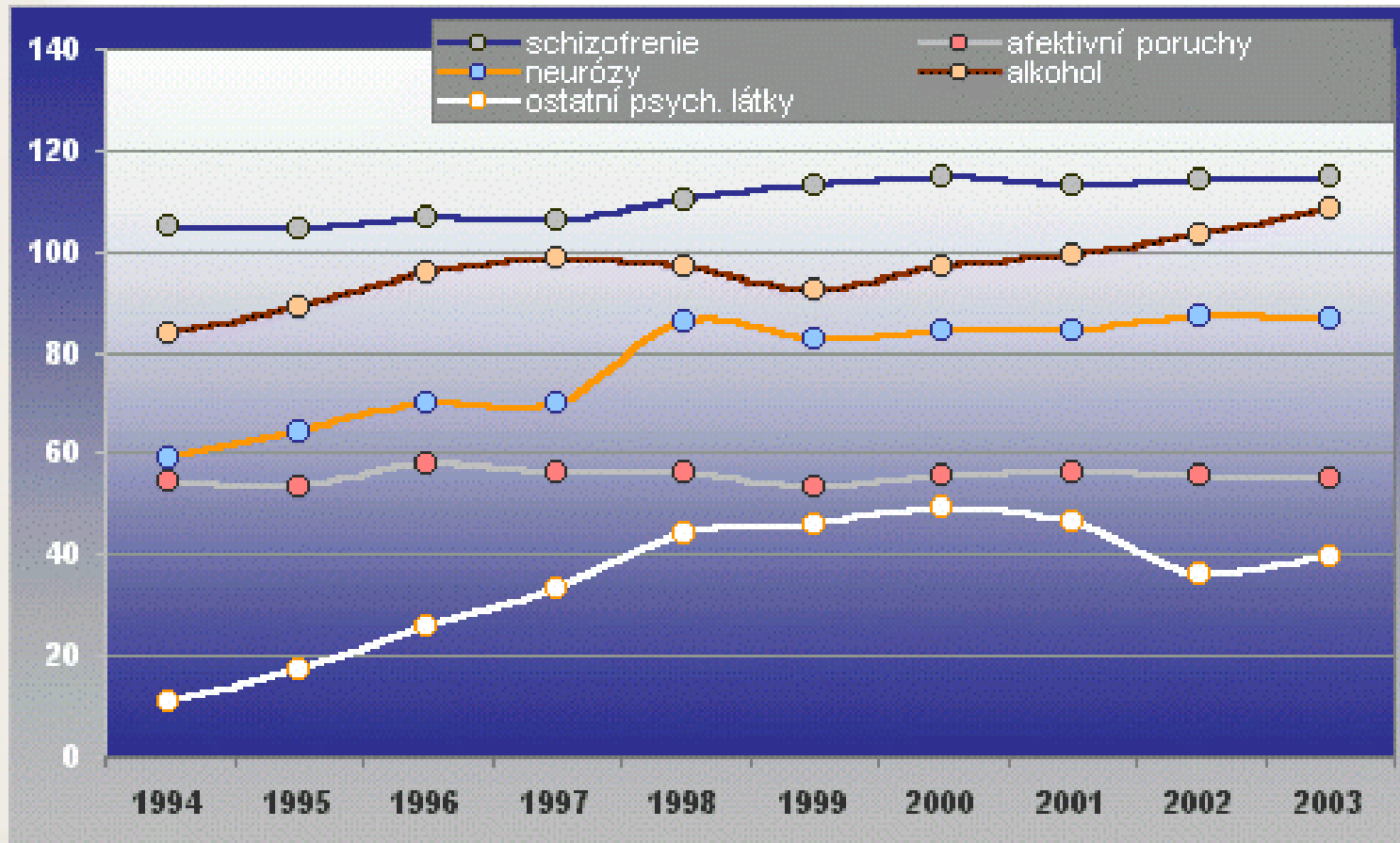

Vývoj počtu pacientů v lázeňských zařízeních

Pramen: Ústav zdravotnických informací a statistiky

ČASOVÁ ŘADA

Vývoj počtu hospitalizací v lůžkových psychiatrických zařízeních (na 100 000 osob)

Pramen: Ústav zdravotnických informací a statistiky

ČASOVÁ ŘADA (SIGNÁL V DISKRÉTNÍM ČASE)

Definice (základní):

Časová řada je uspořádaná množina hodnot $\{y_t : t=1, \dots, n\}$, kde index t určuje čas, kdy byla hodnota y_t určena.

ČASOVÁ ŘADA (SIGNÁL V DISKRÉTNÍM ČASE)

Definice (základní):

Časová řada je uspořádaná množina hodnot $\{y_t : t=1, \dots, n\}$, kde index t určuje čas, kdy byla hodnota y_t určena.

Mnohé další modifikace:

- ☑ Časové okamžiky t jednotlivých pozorování nemusí být rovnoměrné $\{y(t_i) : i=1, \dots, n\}$.
- ☑ Každá hodnota může mít akumulární (integrační) charakter za určité období než že by vyjadřovala okamžitý stav

ČASOVÁ ŘADA (SIGNÁL V DISKRÉTNÍM ČASE)

Definice (základní):

Časová řada je uspořádaná množina hodnot $\{y_t : t=1, \dots, n\}$, kde index t určuje čas, kdy byla hodnota y_t určena.

Mnohé další modifikace:

- ☑ Hodnoty mohou být rozšířeny o násobná měření (vývoj hmotnosti každého experimentálního zvířete v dané skupině)
- ☑ Každý skalár y_t může být nahrazen vektorem p hodnot $\mathbf{y}_t = (y_{1t}, \dots, y_{pt})$

ČASOVÉ ŘADY – CO S NIMI?

- ☑ **stručný popis jejích vlastností** (pomocí několika některých souhrnných parametrů (statistik?)) – na jednoduchá data příliš složitý průběh   ↓

k popisu spíše funkce než jednoduchá hodnota, např.

klouzavý průměr než střední hodnota;

složky řady – trend, sezónní změny, pomalé a rychlé změny, nepravidelné oscilace – **frekvenční analýza**

- ☑ **predikce budoucích hodnot** – velká část analytických metod pro časové řady;

(**Predikce** (z lat. *prae-*, před, a *dicere*, říkat) znamená **předpověď** či prognózu, tvrzení o tom, co se stane nebo nestane v budoucnosti. Na rozdíl od věštění nebo hádání se slovo predikce obvykle užívá pro odhady, opřené o vědeckou hypotézu nebo teorii.)

ČASOVÉ ŘADY – CO S NIMI?

- ✓ **monitorování průběhu a detekce významných změn** - např. sledování funkce ledvin po transplantaci;
- ✓ **modelování průběhu**
  - pochopení procesů způsobujících vznik dat;
  - pragmatický nástroj pro splnění výše uvedených cílů

Ize řešit např. pomocí lineárních systémů – autoregresivní (AR), integrační (I), s klouzavým průměrem (moving average – MA)

ZA TÝDEN NASHLEDANOU